

Studija socio-ekonomskog utjecaja Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini u 2014. godini

prof. Ethan Kapstein
mr. Hedda Eggeling, mr. Sabine Dankbaar

Coca-Cola

Coca-Cola[®]

SADRŽAJ

O AUTORIMA - STEWARD REDQUEEN I ETHAN B. KAPSTEIN	6
SAŽETAK	8
1. UVOD I CILJEVI	11
2. COCA-COLIN SISTEM U BH PRIVREDI	14
2.1 Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini	14
2.2 Coca-Colin sistem u bosanskohercegovačkoj privredi: pregled	15
3. UTJECAJ NA PRIVREDU	20
3.1 Prihodi i zapošljavanje u Coca-Colinom sistemu	20
3.2 Ukupni prihodi koji se odnose na Coca-Colin sistem	22
3.3 Ukupno zapošljavanje koje se odnosi na Coca-Colin sistem	25
3.4 Prosječni godišnji utjecaj za period 2010-2014.	28
3.5 Značaj domaće proizvodnje i njen utjecaj	31
4. COCA-COLA I LOKALNA ZAJEDNICA	34
4.1 Razvoj privatnog sektora i obuka	35
4.2 Promocija aktivnog životnog stila	35
4.3 Zaštita okoline	37
4.4 Pomoć u vanrednim situacijama	38
4.5 Podrška projektima od značaja za zajednicu	38
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	42
5.1 Zaključci	42
5.2 Preporuke za Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini	43
DODATAK I: KRATKI OPIS METODOLOGIJE	44
DODATAK II: DETALJAN OPIS METODOLOGIJE	46
A. Metodologija	46
B. Opis modela	48
DODATAK III: PREGLED SEKTORA	52
DODATAK IV: REFERENCE	54

O AUTORIMA

Steward Redqueen i Ethan B. Kapstein

Profil kompanije

Steward Redqueen je konsultantska kuća koja se bavi strateškim savjetovanjem i kojoj je cilj povećati pozitivan utjecaj privatnog sektora na društvo. Ima urede u Amsterdamu, Barseloni i Washingtonu, a radi na projektima širom svijeta. Kao kuća koja okuplja stručnjake u ovom području od 2000. godine, usmjerena je na održivo poslovanje, mjerenje utjecaja i podršku promjenama. Klijenti cijene njene stroge analize, sposobnost rješavanja složenih problema i proaktivno djelovanje. Radi za multinacionalne korporacije, razvojne finansijske institucije i organizacije iz javnog sektora.

Procjene socio-ekonomskog utjecaja

Prednosti i mane direktnih stranih investicija su decenijama predmet diskusije. Pristalice ukazuju na prednosti ulaganja stranog kapitala, koji doprinosi uštedama na domaćem tržištu, povećanju zapošljavanja, prenosu tehnologija i ostvarenom izvozu. Protivnici tvrde da strane potiskuju domaće kompanije i dobavljače, a malo doprinose javnim prihodima od poreza. Naše procjene socio-ekonomskog utjecaja prevazilaze ove tvrdnje u pokušaju da kvantificiraju direktne i indirektne utjecaje kompanija u zemljama u kojima posluju.

Autori

Ethan B. Kapstein trenutno je gostujući profesor na Woodrow Wilson School Univerziteta Princeton i viši ekonomski savjetnik na Institutu za mir SAD-a. Ujedno je i viši direktor za istraživanja na McCain institutu za međunarodno vodstvo. Kapstein je pridruženi partner konsultantske kuće Steward Redqueen, gdje je stručnjak za studije ekonomskog utjecaja za brojne klijente iz javnog i privatnog sektora. Kao autor i urednik iza sebe ima deset knjiga i niz akademskih članaka te članaka o strategiji djelovanja. Njegova najnovija knjiga *Lijekovi protiv SIDE za sve: Socijalni pokreti i transformacije tržišta (AIDS Drugs for All: Social Movements and Market Transformations)* dobila je nagradu Udruženja za političke nauke SAD-a za najbolju knjigu u 2014. godini. Kapstein je bivši bankar i penzionisani pomorski oficir, a član je i Vijeća za vanjske odnose.

Hedda Eggeling, magistrica nauka, viša je savjetnica konsultantske kuće Steward Redqueen. Radila je za petnaest multinacionalnih kompanija i organizacija na više od trideset individualnih projekata.

Sabine Dankbaar, magistrica, također je savjetnica konsultantske kuće Steward Redqueen. Radila je na projektima procjene socio-ekonomskih utjecaja za nekoliko multinacionalnih kompanija.

Iskustvo u izradi procjena socio-ekonomskog utjecaja

Konsultantska kuća Steward Redqueen je od 2006. uradila više od 100 studija socio-ekonomskog utjecaja i procjena za multinacionalne kompanije u području rudarstva, razvojnog finansiranja, bankarstva prehrambene te industrije odmora i rekreacije u Aziji, Africi, Latinskoj Americi i Evropi.

Za više informacija posjetite internetsku stranicu www.stewardredqueen.com

SAŽETAK

U periodu od decembra 2014. do jula 2015. prof. Ethan B. Kapstein je u saradnji sa mr. Heddom Eggeling i mr. Sabine Dankbaar iz konsultantske kuće Steward Redqueen iz Haarlema (Holandija) proveo studiju utjecaja Coca-Colinog sistema na bosanskohercegovačku privredu. Analiza sadržana u ovom dokumentu se zasniva na modelu *input-output* analize (analize ulaza i izlaza), prema kojem se finansijski elementi Coca-Colinog sistema "provlače" kroz input-output tabele bh. privrede.

Rezultati predstavljeni u ovom izvještaju dijele se na:

- direktne utjecaje** (vezane za samu Coca-Colu),
- indirektne utjecaje** (vezane za trgovinske partnere i dobavljače) i
- izazvane utjecaje** (vezane za potrošnju domaćinstava).

Glavni rezultati su predstavljeni u vidu:

- **dodane vrijednosti** (definisane kao prihodi domaćinstava, prihodi od poreza te dobit i uštede kompanija),
- **stvaranja radnih mjesta**, koje je moguće pripisati Coca-Colinom sistemu.

Glavni zaključci na osnovu podataka iz fiskalne 2014. godine su:

92% Coca-Colinih proizvoda za bh tržište proizvedeno je u Bosni i Hercegovini

- U 2014. godini prodato je 88,4 miliona litara Coca-Colinih proizvoda u BiH, što iznosi 23 litra po stanovniku. Od te količine čak 81,3 miliona litara proizvedeno je lokalno.
- Coca-Cola je jedna od najvećih kompanija u industriji bezalkoholnih pića u Bosni i Hercegovini sa vrijednosnim tržišnim udjelom od 32%.

Od svake konvertibilne marke koju potroše kupci Coca-Colinih proizvoda, bosanskohercegovačkoj privredi ostaju 63 feninga

- Najveći dio se prodaje putem maloprodajnih kanala kao što su super i hipermarketi (26%), lokalne i klasične prodavnice (54%); ostatak se prodaje u ugostiteljskim objektima (11%) i drugim objektima prodajnog kanala za neposrednu konzumaciju (9%). Kupci su potrošili ukupno 217 miliona KM na Coca-Coline proizvode.
- Coca-Colin sistem kroz plate, poreze i dobit godišnje podržava bosanskohercegovačku privredu u iznosu od 136 miliona KM (ili 0,5% BDP-a), od čega je 23 miliona KM direktan Coca-Colin doprinos (0,1% BDP-a). Svaka konvertibilna marka direktnog doprinosa Coca-Colinog sistema podržava i 5 KM indirektnog doprinosa bh. privredi.
- Coca-Colin sistem podržava ukupno 64 miliona KM poreza (što je čak 1,1% ukupnog poreskog prihoda u BiH), od čega je Coca-Colin sistem direktno uplatio 13 miliona KM. Svaka konvertibilna marka poreza koju plaća Coca-Colin sistem podržava 4 KM indirektnog poreza u bosanskohercegovačkoj privredi.

Svako radno mjesto u Coca-Coli podržava još 11 radnih mjesta u široj privredi

- Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini zapošljava 296 osoba, čime se podržava 3600 radnih mjesta u široj bh. privredi (ili 0,4% ukupne bh. radne snage).
- Od 2010. godine Coca-Colin sistem je uložio 628.000 KM u obuku zaposlenika, od čega samo u 2014. godini 179.000 KM.

Domaća proizvodnja doprinosi utjecaju

- Coca-Cola u Bosni i Hercegovini je domaća kompanija. Od gore navedene dodane vrijednosti i radnih mjesta koje podržava Coca-Colin sistem, 9,3 miliona KM dodane vrijednosti (ili 0,03% BDP-a) i gotovo 240 radnih mjesta (ili 0,03% radne snage) mogu se direktno pripisati domaćoj Coca-Colinoj proizvodnji.

Glavni zaključci zasnovani na fiskalnom periodu 2010-2014. su:

Prosječni godišnji utjecaj za period 2010-2014. je veći nego utjecaj u 2014. godini

- Coca-Colin sistem stabilno doprinosi bh. privredi, čak i u periodima smanjenih privrednih aktivnosti.
- Coca-Colin sistem je u periodu od 2010. do 2014. godine uložio 29,5 miliona KM u najsavremenije skladišne kapacitete i informatičku infrastrukturu. Zahvaljujući ovim ulaganjima Coca-Cola provodi neke od najviših standarda zaštite na radu u ovoj industriji i ima optimiziran utjecaj na okolinu.
- Od 2010. do 2014. godine Coca-Colin sistem je u prosjeku godišnje podržavao doprinos bh. privredi u iznosu od 148 miliona KM dodane vrijednosti (ili 0,6% BDP-a), od čega je 25 miliona KM (ili 0,1% BDP-a) direktan Coca-Colin doprinos. Svaka konvertibilna marka direktnog doprinosa Coca-Cole podržava 5 KM indirektnog doprinosa bosanskohercegovačkoj privredi.
- Od 2010. do 2014. godine prosječna godišnja poreska plaćanja Coca-Colinog sistema iznosila su 15 miliona KM, a podržavala su 71 milion KM poreskog priliva (što iznosi 1,2% ukupnog poreskog prihoda BiH).
- Od 2010. do 2014. godine Coca-Colin sistem je u prosjeku imao skoro 300 zaposlenih i podržavao 3900 radnih mjesta u široj bh. privredi (odnosno 0,5% ukupne bh. radne snage). U prosjeku, na svako svoje radno mjesto Coca-Colin sistem je podržavao 12 radnih mjesta u široj bosanskohercegovačkoj privredi.

Coca-Colin sistem doprinosi dobrobiti svih u Bosni i Hercegovini

Od 2010. do 2014. godine Coca-Colin sistem je u aktivnosti na nivou zajednice, kojima je obuhvaćeno više od 300.000 ljudi, uložio skoro 2 miliona KM u vidu novčanih i donacija u proizvodima.

- **Razvoj privatnog sektora i obuka:** doprinosi realizaciji prihoda u iznosu od 49.000 KM godišnje za telekomunikacijski sektor, putem SMS promocija i pruža obuku za rad u SAP sistemu za dobavljače;
- **Promocija aktivnog životnog stila:** u periodu 2010-2014. ulaže 600.000 KM, od čega 489.000 KM za organizaciju Sportskih igara mladih u 2013. i 2014. godini.
- **Zaštita okoline:** u periodu 2010-2014. ulaže više od 110.000 KM u zaštitu domaćih vodnih resursa, od čega je samo u 2014. godini korist imalo više od 70.000 ljudi.
- **Pomoć u vanrednim situacijama:** Coca-Colin sistem u BiH donira 59.000 KM, a Coca-Colina fondacija 740.000 KM Društvu Crvenog krsta/ križa BiH za podršku aktivnostima ublažavanja posljedica poplava u 2014. godini.
- **Podrška projektima od značaja za zajednicu:** sponzoriše Sarajevo Film Festival 19 godina zaredom; u periodu 2010 - 2014. ulaže 570.000 KM.

1. UVOD I CILJEVI

Ova studija je jedna u nizu studija koje se pripremaju za kompanije članice Coca-Colinog sistema u Evropi. Njena svrha je da na osnovu privrednog modela pokaže obim utjecaja Coca-Colinog sistema u zemljama u kojim posluje, pri čemu se utjecaj definiše kao dodana vrijednost i stvaranje novih radnih mjesta. Iako potrošači Coca-Colinih pića često smatraju da su pića proizvod jedne multinacionalne kompanije sa sjedištem u Atlanti, u saveznoj američkoj državi Georgiji, njih, zapravo, u većini zemalja proizvodi lokalna punionica (npr. Coca-Cola Hellenic u Bosni i Hercegovini, CCH) koja kupuje koncentrat sirupa od The Coca-Cola Company (TCCC). Lokalna punionica u svojim postrojenjima otvara radna mjesta i stvara prihode, ali, također, doprinosi zapošljavanju, dohotku i prihodima od poreza u cjelokupnoj privredi nabavkom robe i usluga od različitih dobavljača i prodajom kroz široku distribucijsku mrežu, koja značajan dio svojih prihoda ostvaruje prodajom Coca-Colinih proizvoda. Ustvari, Coca-Cola je u zemljama u kojima posluje najvećim dijelom domaća kompanija.

Postavlja se pitanje šta ako bi se Coca-Colini proizvodi uvozili, umjesto proizvodili lokalno? Odgovor na ovo pitanje dat je na kraju ove studije. Kao što se može vidjeti, Coca-Cola ne donosi samo osvježenje zemljama u kojima posluje - ona predstavlja izvor ekonomskog rasta i vitalnosti.

Da bi se analizirao utjecaj Coca-Colinog sistema razvijen je poseban ekonomski model. Model se zasniva na *input-output* analizi, kojom je obuhvaćeno međudjelovanje različitih sektora privrede. Poglavlje 2 sadrži pregled Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini i ukratko opisuje kontekst bh. privrede. Poglavlje 3 predstavlja pregled ekonomskog utjecaja Coca-Colinog sistema u 2014. godini i donosi rezultate analize scenarija, koja pokazuje prosječni godišnji utjecaj u periodu 2010–2014, a posebno utjecaj domaće proizvodnje. Poglavlje 4 se bavi utjecajem Coca-Colinog sistema na okolinu i društvo. Posljednje poglavlje predstavlja zaključke i preporuke za Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini. Ekonomski model objašnjen je u dodatku.

ZAJEDNO JE UKUSNIJE

ZAJEDNO JE UKUSNIJE

10%

10%

Coca-Cola

PERFECT TEAM

PERFECT TEAM

PERFECT TEAM

PERFECT TEAM

Coca-Cola

ZAJEDNO JE
UKUSNIJE

ZAJEDNO JE
UKUSNIJE

2. COCA-COLIN SISTEM U BH PRIVREDI

Kao i svako drugo, poslovanje Coca-Colinog sistema zavisi od privrednog okruženja u kojem djeluje. Ovo poglavlje pokazuje odnos između kompanije i lokalne privrede.

2.1 Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini

Coca-Cola se u Bosni i Hercegovini, republici tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, počela proizvoditi prije 40 godina. Prva bočica Coca-Cole proizvedena je 1975. godine u punionici u Hadžićima. Nakon raspada bivše Jugoslavije, Coca-Cola se u Bosni i Hercegovini ponovno počela prodavati 1996. godine, da bi se u oktobru 2000. ponovo pokrenula domaća proizvodnja zahvaljujući ulaganju 50,1 miliona KM u obnovu punionice u Hadžićima, što je u to vrijeme bila najveća poslijeratna investicija.

U periodu od 2010. do 2014. godine Coca-Cola je investirala dodatnih 29,5 miliona KM u najsavremenije skladišne kapacitete i informatičku infrastrukturu. Zahvaljujući ovim investicijama Coca-Colin sistem provodi neke od najviših standarda zaštite na radu u ovoj industriji i ima optimiziran utjecaj na okolinu. On je postignut pokretanjem inicijativa i programa za smanjenje količine PET ambalaže i ambalažnog otpada, uštede vode i energije te korištenjem ekološki prihvatljive rashladne opreme.

Kao i u drugim državama, Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini čine dvije kompanije:

Barlan B-H, podružnica The Coca-Cola Company (TCCC) u Bosni i Hercegovini, zadužena je za strateški marketing, upravljanje robnim markama, strategiju pakovanja, promocije, oglašavanje, odnose s javnošću i istraživanje tržišta.

Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, podružnica Coca-Cola Hellenic grupe (CCH) i ovlaštenu punioničar proizvoda The Coca-Cola Company u BiH, kupuje koncentrate, baze i sirupe za proizvodnju napitaka, u skladu s ugovorom o franšizi sa The Coca-Cola Company. Pored toga, odgovorna je za prodaju proizvoda, upravljanje ključnim kupcima, promociju i distribuciju proizvoda. Također, kompanija vodi aktivan program u oblasti društveno odgovornog poslovanja.

Glavni ured Coca-Cole u Bosni i Hercegovini i postrojenje za proizvodnju bezalkoholnih pića nalazi se u Hadžićima, pokraj Sarajeva.

Slika 1: Mapa Bosne i Hercegovine na kojoj su označene glavne organizacione jedinice Coca-Cole HBC B-H Sarajevo

Kompanija Coca-Cola HBC B-H Sarajevo je 2014. godine proizvela 81,3 miliona litara pića, tj. 92% godišnjeg obima prodaje, što je značajan procent na međunarodnom nivou. Pored toga, Coca-Cola HBC B-H Sarajevo u zemlji raspolaže s četiri regionalna prodajno-distributivna centra. Coca-Colin sistem u BiH direktno zapošljava 296 ljudi, a vidjet ćemo, podržava hiljade radnih mjesta u široj privredi.

Asortiman proizvoda Coca-Cole HBC B-H Sarajevo sastoji se od:

- međunarodnih brendova, među kojima su Coca-Cola, Coca-Cola Zero, Fanta, Sprite, Cappy, Cappy Tempo i Burn;
- domaćih brendova Emotion i Olimpija;
- licenciranih brendova drugih kompanija, kao što su Nestea i Schweppes.

Coca-Cola je 2014. godine u Bosni i Hercegovini prodala 88,4 miliona litara pića, što je gotovo 23 litra po stanovniku. Ta pića se prodaju u gotovo 14.000 prodajnih objekata širom zemlje. Od ukupnog obima prodaje 26% se prodaje super i hipermarketima, a 54% lokalnim i klasičnim prodavnicama (oboje su maloprodajni kupci prodajnog kanala za odgođenu konzumaciju). U odnosu na druge zemlje, samo mala količina obima prodaje otpada na ugostiteljski kanal (11%) i druge kupce prodajnog kanala za neposrednu konzumaciju (9%), kao što su kiosci i benzinske pumpe. Danas je Coca-Cola HBC B-H Sarajevo jedna od najvećih kompanija u industriji bezalkoholnih pića u zemlji, s vrijednosnim tržišnim udjelom od 32%.

2.2 Coca-Colin sistem u bosanskohercegovačkoj privredi: pregled

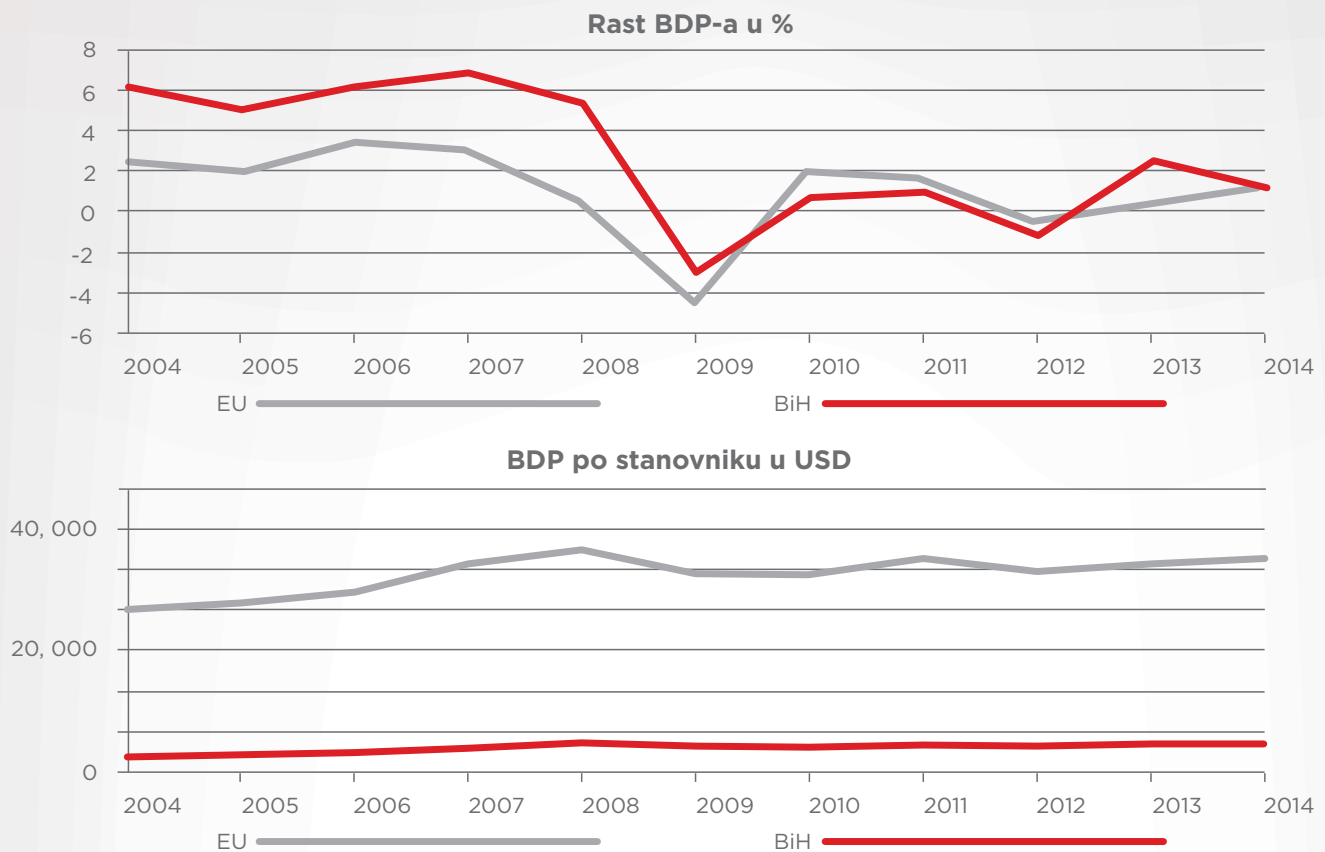
U posljednje dvije decenije Bosna i Hercegovina je radila na obnovi ratom uništene zemlje i provođenju reformi slobodnog tržišta u svojoj privredi. Iako je razvoj bio spor, postignut je značajan napredak. Bosna i Hercegovina je sada potencijalna država članica Evropske unije, koja odlučno radi na ispunjavanju zahtjeva pravne stečevine Evropske unije.¹

U periodu od 1998. do 2008. godine Bosna i Hercegovina je imala veliki rast BDP-a. Međutim, finansijska kriza 2008. i 2009. godine značajno je usporila ekonomski rast. Godine 2013. rast se nastavio uz procijenjeno povećanje BDP-a od 2,5%. Za to je većinom bio zaslužan rast u industrijskoj proizvodnji (npr. proizvodnja gotovih metalnih proizvoda i hrane i pića), u sektoru nekretnina i građevinarstvu (ceste). Godine 2014. došlo je do usporavanja privrednih aktivnosti usljed majskih poplava, koje su utjecale na skoro sve sektore u privredi, uključujući prehrambenu industriju. Obim Coca-Coline proizvodnje smanjio se za 6% u periodu od 2013. do 2014. (vidi paragraf 3.4). Krajem godine činilo se da je privreda ponovno na putu postepenog oporavka.

¹ Svjetska banka; Centralna banka BiH

Coca-Cola

Slika 2: Rast BDP-a (lijevo) i BDP po stanovniku (desno) BiH i Evropske unije.²

Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini i dalje je visoka, iznosi 27%. Pored toga, stopa od 63% nezaposlenosti mladih je zabrinjavajuća. U periodu od 2008. do 2012. ukupna zaposlenost se smanjila za 9%. Industrijski sektori su pretrpjeli najveće gubitke radnih mjesta. Međutim, čak i tokom privrednog usporavanja Coca-Colin sistem u BiH je ostao stabilan poslodavac. Inflacija je bila vrlo niska, čak su bili prisutni i deflatorski pritisci. Međutim, postoje određene naznake da se potrošnja povećava.

Poslovnom okruženju u Bosni i Hercegovini još su potrebna poboljšanja. BiH ima nepovoljno poslovno okruženje, ispod prosjeka u regiji. Na Indeksu lakoće poslovanja Svjetske banke BiH se nalazi na 107. mjestu od 189 zemalja svijeta. Bosna i Hercegovina bilježi posebno loše rezultate kada su u pitanju indikatori 'pokretanje poslovanja', 'priključenje električne energije', 'plaćanje poreza' i 'dobijanje građevinskih dozvola'.³ Dodatni izazov predstavlja poboljšanje lošeg životnog standarda, jer se čini da proces smanjenja siromaštva stagnira od vremena finansijske krize.⁴

² Svjetska banka

³ <http://www.doingbusiness.org/ranking>

⁴ Svjetska banka

	bh. privreda	udio direktnog utjecaja Coca-Colinog sistema	udio ukupnog utjecaja Coca-Colinog sistema
Zvanična procjena broja stanovnika Obim radne snage Zvanična stopa nezaposlenosti	3,8 miliona 0,8 miliona 27%	0,04% radne snage	0,4% radne snage
Bruto domaći proizvod Rast BDP-a BDP po stanovniku Udio sektora u BDP-u	27 milijardi 1,2% 7100	0,1% BDP-a	0,5% BDP-a
Poljoprivreda Industrija od čega proizvodnja pića kao % BDP-a Usluge	8% 27% 1% 66%	0,3% BDP-a industrije 15% BDP-a industrije proizvodnje pića	
Godišnja inflacija (2013)	-0,1%		
Javni prihodi kao % BDP-a (2013) poreski prihodi % BDP-a (2013) Javni izdaci kao % BDP-a (2013)	43% 23% 21%	0,2% poreskih prihoda	1,1% poreskih prihoda
Potrošnja domaćinstava kao % BDP-a (2013) od čega su hrana, bezalkoholna pića (2013)	81% 33%	1% potrošnje domaćinstava	
Izvoz kao % BDP-a (2013) Uvoz kao % BDP-a (2013)	30% 50%		

Izvor: Svjetska banka, Agencija za statistiku BiH

Tabela 1: Pokazatelji bh. privrede u 2014.

**B
O
N
O**

B

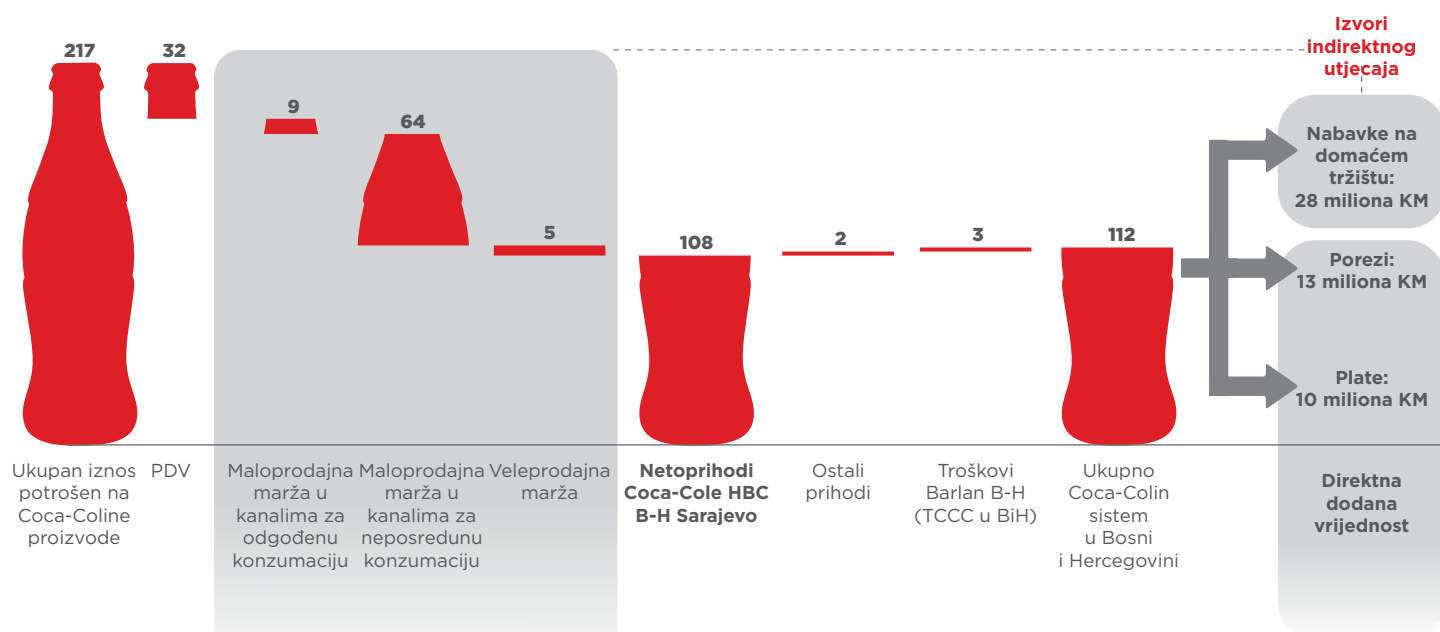
3. UTJECAJ NA PRIVREDU

Ovo poglavlje u brojkama predstavlja doprinos kompanije domaćoj privredi vezano za pitanje radnih mjesta i dodane vrijednosti. Dodana vrijednost se odnosi na sve prihode domaćinstava, kompanija i vlasti. Proračuni se zasnivaju na takozvanoj *input-output* metodologiji, koju je razvio dobitnik Nobelove nagrade, ekonomista Wassily Leontief i koju ekonomisti širom svijeta obično koriste za ovu vrstu analize. Početna tačka ove analize je ukupna potrošnja proizvoda Coca-Cole (novčana vrijednost koju troše kupci), koja se zatim „provlači“ kroz model lokalne privrede, kako bi se pokazalo koliko ta potrošnja doprinosi broju radnih mjesta i prihodima. Za više informacija o korištenoj metodologiji pogledajte Dodatak I i II. Ovo poglavlje sadrži najvažnije rezultate.

3.1 Prihodi i zapošljavanje u Coca-Colinom sistemu

Dodana vrijednost koju generiše jedna kompanija definiše se kao razlika njenih prihoda i troškova robe i usluga. Drugim riječima, jednaka je vrijednosti isplaćenih plata, uplaćenih poreza i ostvarene dobiti kompanije. Da bi se izračunala direktna dodana vrijednost za bosanskohercegovačku privredu, potrebno je oduzeti plate, plaćene poreze i dobit koja pripada stranim dioničarima.

Godine 2014. potrošači u Bosni i Hercegovini potrošili su ukupno 217 miliona KM na Coca-Colina pića. Od ovog iznosa 32 miliona KM odnosi se na PDV (uključen u maloprodajnu cijenu). Kao što je pokazano na slici 3, trgovinske marže iznose 9 miliona KM u prodajnim kanalima za odgođenu konzumaciju (npr. supermarketi i klasične prodavnice), 64 miliona KM u prodajnim kanalima za neposrednu konzumaciju (npr. ugostiteljski objekti, benzinske pumpe, kiosci) i 5 miliona KM u veleprodaji, za pravna lica koja prodaju i distribuiraju Coca-Colina pića određenim maloprodajnim objektima. Ostatak od 108 miliona KM predstavlja netoprihode Coca-Cole HBC B-H Sarajevo od prodaje u zemlji.

Slika 3: Ukupna vrijednost direktne dodane vrijednosti Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini (u milionima KM)

Pored prihoda Coca-Cole HBC B-H Sarajevo, na domaćem tržištu, također, postoje prihodi po osnovu izvoza, kao i troškovi vezani za kompaniju Barlan B-H.⁵ Kada sve saberemo dobijamo iznos ukupnih troškova Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini od 112 miliona KM. Od tog iznosa 13 miliona KM se odnosi na poreske obaveze, a 10 miliona KM su netoplate direktno isplaćene zaposlenicima Coca-Cole i socijalna davanja.⁶ Ovi porezi i plate predstavljaju direktnu dodanu vrijednost od 23 miliona KM ili 0,1% BDP-a.⁷

Sredstva koja Coca-Colin sistem troši na nabavke robe i usluga na domaćem tržištu (28 miliona KM) i trgovinske marže (ukupno 78 miliona KM) pokretač su širih ekonomskih utjecaja koje Coca-Colin sistem u zemlji podržava. To je detaljno opisano u paragrafima 3.2 (dodana vrijednost) i 3.3 (zapošljavanje).

Pored stvaranja prihoda, Coca-Cola HBC B-H Sarajevo direktno zapošljava 293 osobe, dok Barlan B-H zapošljava još tri osobe. Gotovo 17% svih zaposlenih su žene. Od ukupnog broja 38% radne snage Coca-Cole HBC B-H Sarajevo radi u prodaji, 29% u proizvodnji, a 33% zaposlenika radi u uredima Coca-Cole. Coca-Colin sistem zaposlenicima nudi brojne mogućnosti za obuku i usavršavanje. Od 2010. godine Coca-Cola je uložila 628.000 KM u obuku zaposlenika, od čega je u 2014. godini uloženo 179.000 KM. Time Coca-Cola jača konkurentnost zaposlenika, dok istovremeno gradi bazu znanja. Usljed fluktuacije zaposlenika i druge kompanije i organizacije imaju koristi od Coca-Coline obučene radne snage. Tokom 2014. godine zaposlenici su proveli gotovo 5300 sati na obuci, što je blizu 18 sati po zaposleniku godišnje.

296 zaposlenika

17% žena

**18 sati obuke
po zaposleniku**

Poslovi u Coca-Coli su relativno dobro plaćeni; prosječna godišnja plata u Coca-Coli HBC B-H Sarajevo je više od dva puta veća od bosanskohercegovačkog prosjeka. Značajan iznos bruto plata zaposlenika (21%) predstavlja doprinose koji se plaćaju u penzioni fond. U 2014. godini ovi doprinosi su iznosili 2,6 miliona KM, što je iznosu prosječnih godišnjih penzija za 630 penzionera.⁸ To je više od dvostrukog broja zaposlenika Coca-Cole.

2,6 miliona KM

PODRŽAVA

630 penzionera

⁵ Barlan B-H je podružnica The Coca-Cola Company (TCCC) u Bosni i Hercegovini.

⁶ Ovdje nisu uključeni izdaci po osnovu zdravstvenog osiguranja.

⁷ Određeni brojevi ne daju tačnu sumu zbog zaokruživanja; BDP BiH u 2014. je iznosio 27 milijardi KM Agencija za statistiku BiH, 2014.

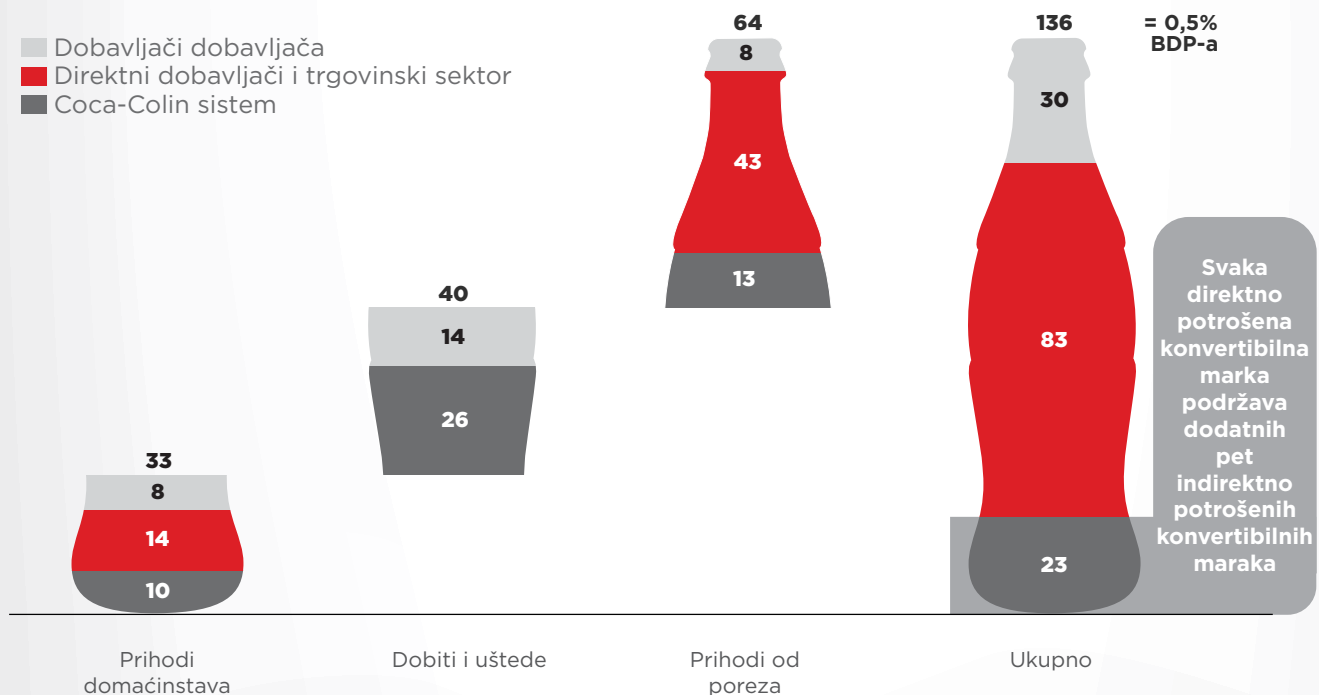
⁸ Federalni zavod za mirovinsko/ penzijsko i invalidsko osiguranje, 2014; Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, 2014.

3.2 Ukupni prihodi koji se odnose na Coca-Colin sistem

Poslovne aktivnosti doprinose domaćoj privredi dijelom stvaranjem prihoda, dobiti i poreza ili onim što se naziva *dodana vrijednost*. Kao što je prikazano na slici 4, Coca-Colin sistem je 2014. dao doprinos više od 136 miliona KM dodane vrijednosti bh. privredi (odnosno 0,5% BDP-a). To znači da od svake konvertibilne marke koju potroše kupci bosanskohercegovačkoj privredi ostaju 63 feninga.⁹

Bosanskohercegovačka domaćinstva su primila 33 miliona KM u vidu prihoda, dok su dobit i uštede za privredna društva i druge organizacije iznosile 40 miliona KM. Najveću dobrobit od poslovanja Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini (uključujući proizvodnju i potrošnju pića) imaju bosanskohercegovačke vlasti, koje su ostvarile poreske prihode od 64 miliona KM, što je, po procjeni, iznos potreban za sanaciju štete od poplava u Brčko distriktu.¹⁰ Prikaz ovih poreskih prihoda u lancu vrijednosti Coca-Cole dat je na slici 5.

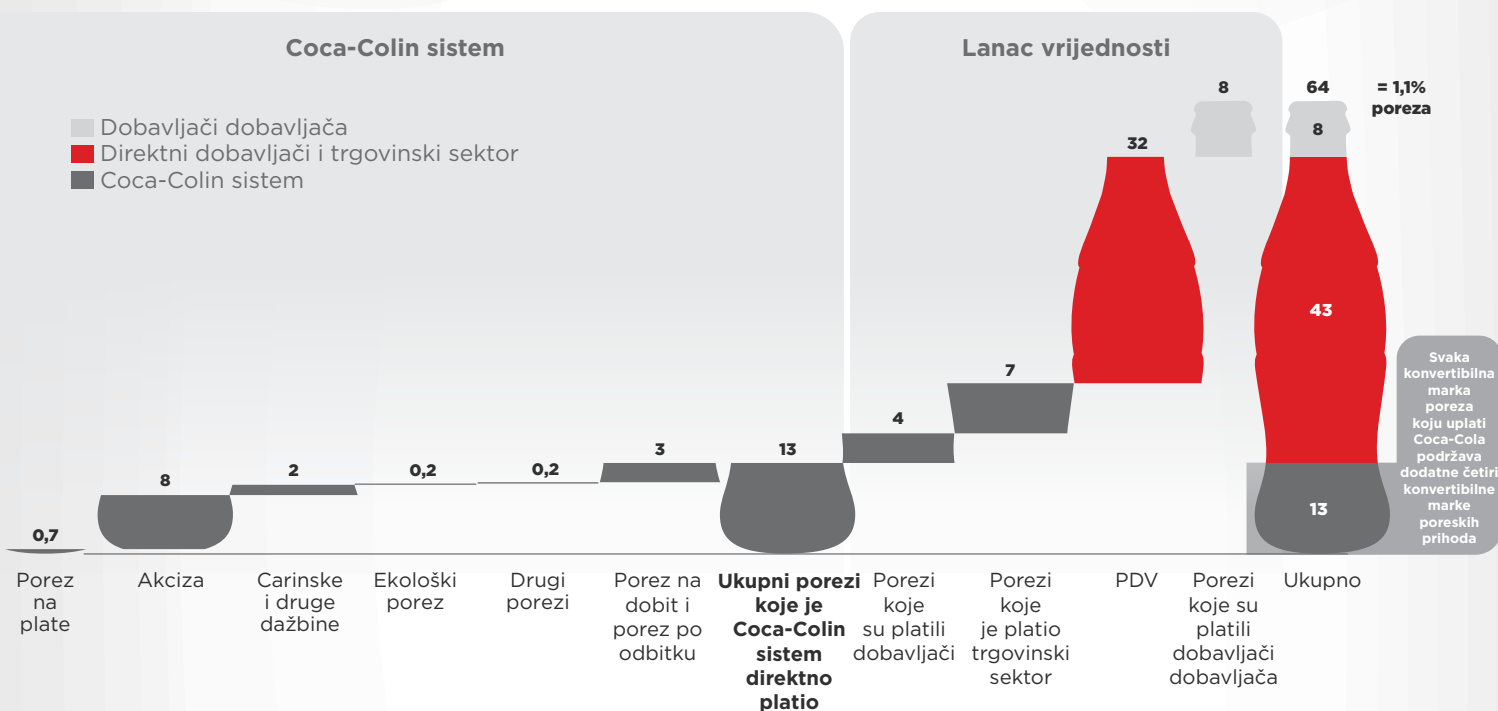
Slika 4: Dodana vrijednost koju Coca-Colin sistem podržava u Bosni i Hercegovini (u milionima KM)¹¹

⁹ Ukupna dodana vrijednost od 136 miliona KM/ ukupna vrijednost potrošnje od 217 miliona KM.

¹⁰ Procjena štete od poplava: www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-sums-up-flood-ease-needs-before-donors-conference

¹¹ Određeni brojevi ne daju tačnu sumu zbog zaokruživanja; BDP BiH u 2014. je iznosio 27 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2014.

Kao što je vidljivo na slici 5, PDV na proizvode Coca-Cole predstavlja najveću pojedinačnu poresku stavku. PDV stopa u BiH iznosi 17%. Iznos Coca-Colinog direktnog poreza je, također, značajan, jer sistem plaća dodatni porez - akcizu na bezalkoholna pića. U Hrvatskoj se, također, plaća ova akciza, dok u Srbiji ona ne postoji. Drugi direktni porezi uključuju porez na dohodak, porez na dobit, porez po odbitku i druge poreze poput carinskih dažbina, poreza na imovinu i poreza na gorivo. Coca-Colin sistem plaća 13 miliona KM direktnih poreza, koji predstavljaju 0,2% ukupnih prihoda od poreza u Bosni i Hercegovini. Slika pokazuje da sa svakom konvertibilnom markom poreza koji direktno plati Coca-Colin sistem podržava dodatnih 4 KM indirektnih poreza u bh. privredi. Coca-Colin sistem ukupno podržava 1,1% svih prihoda od poreza u Bosni i Hercegovini¹²

Slika 5: Prikaz raspodjele poreza u Coca-Colinom lancu vrijednosti u Bosni i Hercegovini (u milionima KM)¹³

U 2014. GODINI
Coca-Cola
JE PODRŽALA **64**
MILIONA KM
PORESKIH PRIHODA
BOSNE I HERCEGOVINE,
OD ČEGA JE 13 MILIONA KM
UPLATILA DIREKTNO

¹² Ukupni poreski prihodi BiH: 5919 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2013. (podaci za 2014. nisu dostupni)

¹³ Ostali porezi obuhvataju porez na imovinu, porez na gorivo i neodbitni PDV. Ukupni neto PDV koji se odnosi na potrošnju Coca-Cole iznosi 32 miliona KM, pod pretpostavkom da sve uključene strane plaćaju 100%. Ukupni poreski prihodi BiH: 5919 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2013. (podaci za 2014. nisu dostupni)

1KM

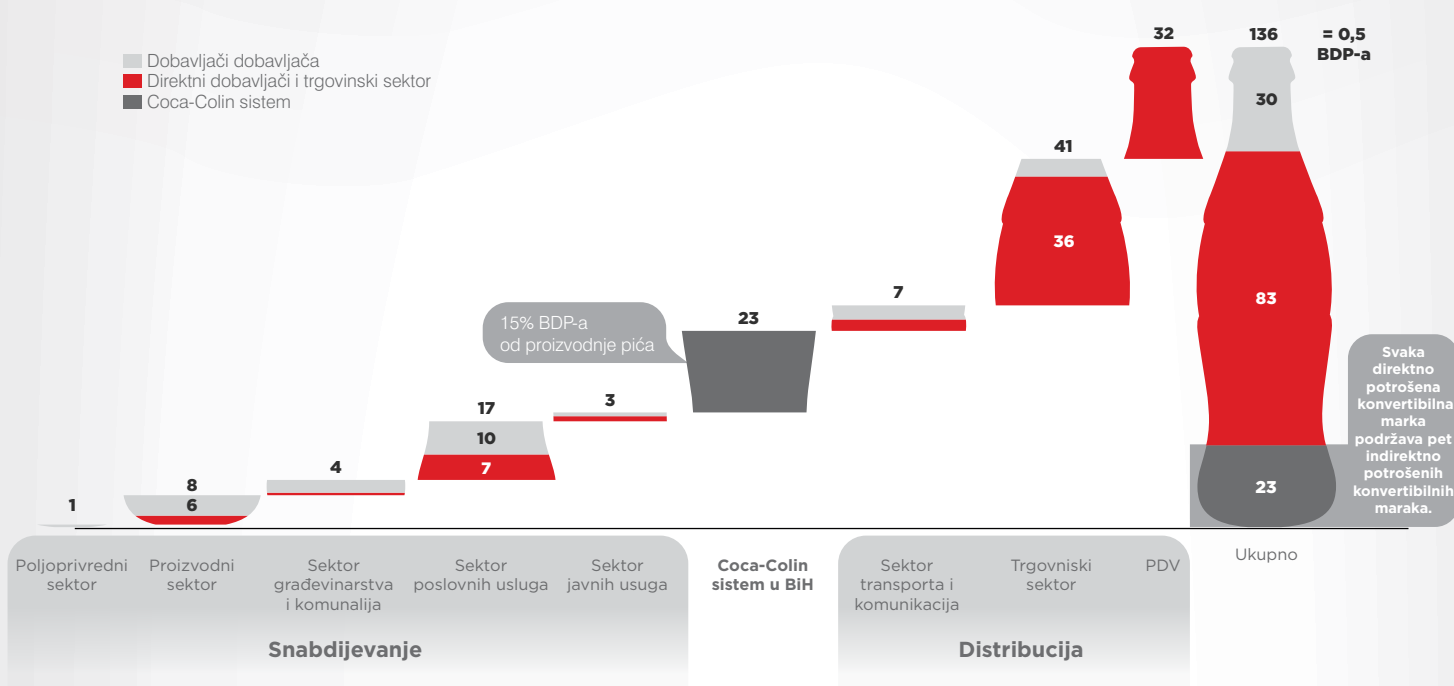
Ukupni porezi
0,29 KM
29% ukupnih izdataka

- Indirektni porezi
- Direktni porezi

Slika 6: Ukupni javni prihodi od svake konvertibilne marke koju izdvoje potrošači Coca-Colinih pića (u KM)

Slika 6 pokazuje prosječan iznos direktnih i indirektnih poreza koji se plaćaju po jednom Coca-Colinom piću u BiH. Ukoliko kupac potroši jednu konvertibilnu marku za Coca-Colino piće, od tog iznosa 0,29 KM pripada bosanskohercegovačkim vlastima. Od toga, 0,06 KM direktno plaća Coca-Colin sistem, naprimjer kroz akcizu. To znači da jedna trećina ukupnog iznosa koji kupac potroši na proizvode Coca-Cole predstavlja prihod za bosanskohercegovačke vlasti.

Slika 7 prikazuje dodanu vrijednost po sektoru i pokazuje međusobne veze između poslovanja Coca-Cole i drugih sektora u bh. privredi. Coca-Colin sistem je jedan od najvećih proizvođača pića u zemlji i učestvuje sa 15% u BDP-u koji se ostvaruje od proizvodnje pića u BiH. Kao što se može vidjeti, trgovinski sektor (npr. supermarketi i prodajna mjesta u kanalu za ugostiteljstvo), te u manjoj mjeri sektor poslovnih usluga, ostvaruju značajnu dodanu vrijednost na osnovu proizvodnje i trgovine proizvodima Coca-Cole.

Slika 7: Dodana vrijednost po sektoru koju podržava Coca-Colin sistem u BiH (u milionima KM)¹⁴

3.3 Ukupno zapošljavanje koje se odnosi na Coca-Colin sistem

Pored finansijskih rezultata vezano za pitanje dodane vrijednosti, ovaj paragraf pokazuje efekte na zapošljavanje u smislu broja zaposlenih. Ipak, ovi efekti su najvećim dijelom rezultat lokalne nabavke i dodatnog prihoda za bh. sektor trgovine. Na osnovu bh. statistika o radnoj snazi po sektorima u stanju smo odrediti broj radnih mjesta koja Coca-Cola podržava u bh. privredi.¹⁵

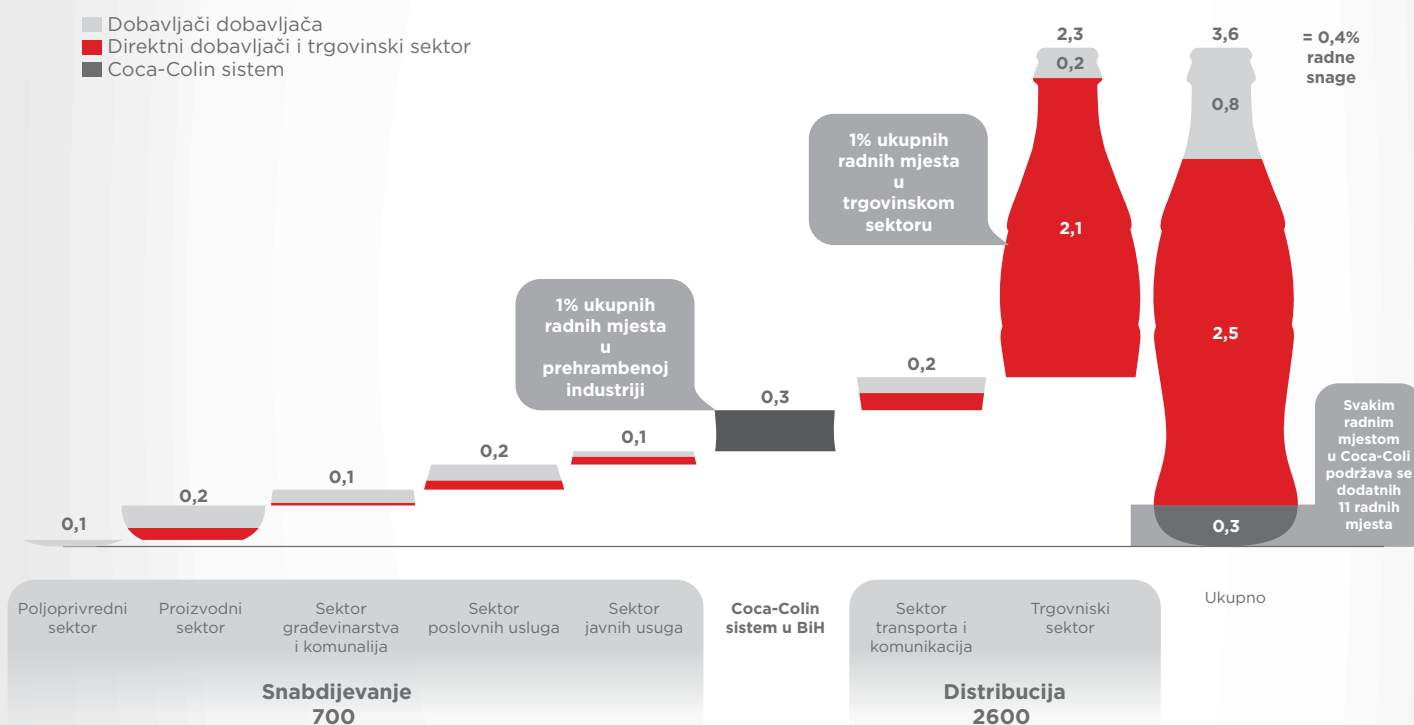

¹⁴ Određeni brojevi ne daju tačnu sumu zbog zaokruživanja; BDP BiH u 2014. je iznosio 27 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2014.

¹⁵ Zapošljavanje se mjeri po 'zaposlenim osobama', kako je definisano u Anketi o radnoj snazi Agencije za statistiku BiH, 2014. To obuhvata zaposlene osobe, samozaposlene osobe i neplaćene pomažuće članove porodice.

Kao što je prikazano na slici 8, gotovo 3600 radnih mjesta ili 0,4% bh. radne snage podržava Coca-Colin sistem. To je skoro jedna trećina stanovništva Jablanice. Budući da Coca-Cola zapošljava 296 radnika u BiH, svaki radnik kojeg Coca-Colin sistem direktno zapošljava podržava dodatnih 11 radnika u široj bh. privredi.¹⁶

Slika 8 pokazuje efekte radnih mjesta po privrednom sektoru. Industrije koje su usko vezane za Coca-Colin sistem su proizvodnja, transport, poslovne usluge i trgovina. U segmentu snabdijevanja radna mjesta se podržavaju u sektoru proizvodnje kroz lokalnu nabavku šećera, pakovanja, kartona, plastične folije i paleta. Osim toga, podržavaju se i radna mjesta u poslovnim uslugama (npr. marketing). U segmentu distribucije najveći dio podrške odnosi se na radna mjesta u trgovini. Coca-Colin sistem podržava ukupno 2100 direktnih radnih mjesta u trgovini: 1850 radnih mjesta u prodajnom kanalu za pića namijenjena neposrednoj konzumaciji (npr. ugostiteljski objekti) te 275 radnih mjesta u prodajnom kanalu za pića namijenjena odgođenoj konzumaciji (npr. supermarketi i klasične prodavnice). To je blizu 1% ukupnih radnih mjesta u trgovini u BiH. Određena radna mjesta u distribuciji podržavaju se i kroz poslove skladištenja i transporta proizvoda Coca-Cole.

Slika 8: Radna mjesta po sektoru koje podržava Coca-Colin sistem u BiH (u hiljadama radnih mjesta)¹⁷

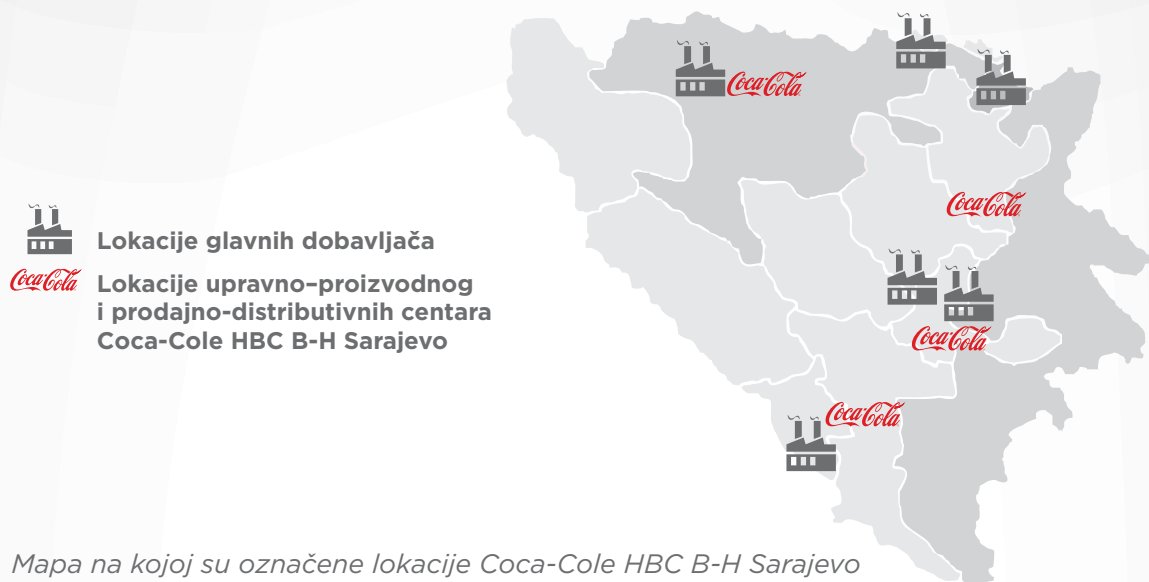
Radna mjesta u segmentu snabdijevanja u slučaju direktnih dobavljača u većoj mjeri zavise od prisustva Coca-Cole nego radna mjesta koja se podržavaju prodajom Coca-Colinih proizvoda. U paragrafu 3.5 radna mjesta i dodana vrijednost, koji su u potpunosti povezani s domaćom proizvodnjom Coca-Cole, istaknuti su kroz takozvani 'uvozni scenarij' koji poredi domaću proizvodnju s uvozom.

¹⁶ Ovaj indikator pokazuje odnos između direktnih i indirektnih radnih mjesta: 3262 indirektna radna mjesta / 296 direktnih radnih mjesta = 11.

¹⁷ Ukupna radna snaga u BiH 2014: 813.000 osoba. Radna mjesta u trgovinskom sektoru: 153.600; Agencija za statistiku BiH, 2014. Prehrambena industrija, procjena broja radnih mjesta: 22.300; Agencija za statistiku BiH, 2014; FAO, 2009.

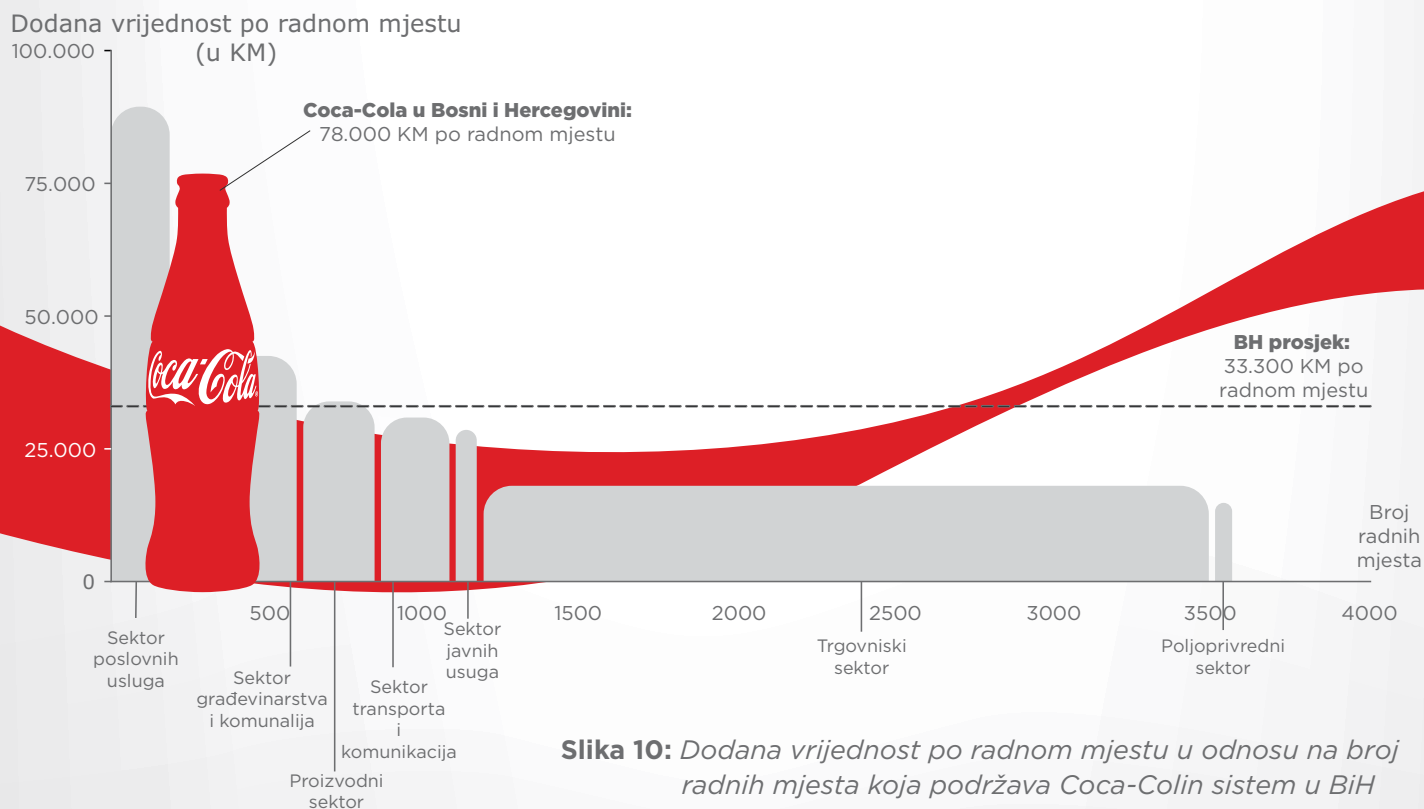
Pored direktnih i indirektnih efekata, moguće je, također, razmotriti izazvane efekte. Oni se odnose na činjenicu da zaposlenici i dobavljači Coca-Cole svoje plate troše na bh. robe i usluge. Ovi izazvani efekti čine dodatna 693 radna mjesta (dodatnih 0,1% radne snage).¹⁸

Mapa u nastavku teksta pokazuje lokacije glavnih dobavljača Coca-Cole i njene urede. Dobavljači Coca-Cole su rasprostranjeni širom zemlje, što pokazuje da se radna mjesta koja Coca-Cola podržava mogu naći u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Slika 9: Mapa na kojoj su označene lokacije Coca-Cole HBC B-H Sarajevo i njenih glavnih dobavljača u Bosni i Hercegovini

Slika 10 odgovara na pitanje koje bi neke interesne strane mogle postaviti vezano za kvalitet ovih radnih mjesta i kombinuje rezultate predstavljene na slikama 7 i 8 (tj. dodana vrijednost i radna mjesta po sektoru). Kao što je jasno iz ove slike, Coca-Cola podržava radna mjesta više i niže dodane vrijednosti u bosanskohercegovačkoj privredi.

Slika 10: Dodana vrijednost po radnom mjestu u odnosu na broj radnih mjesta koja podržava Coca-Colin sistem u BiH

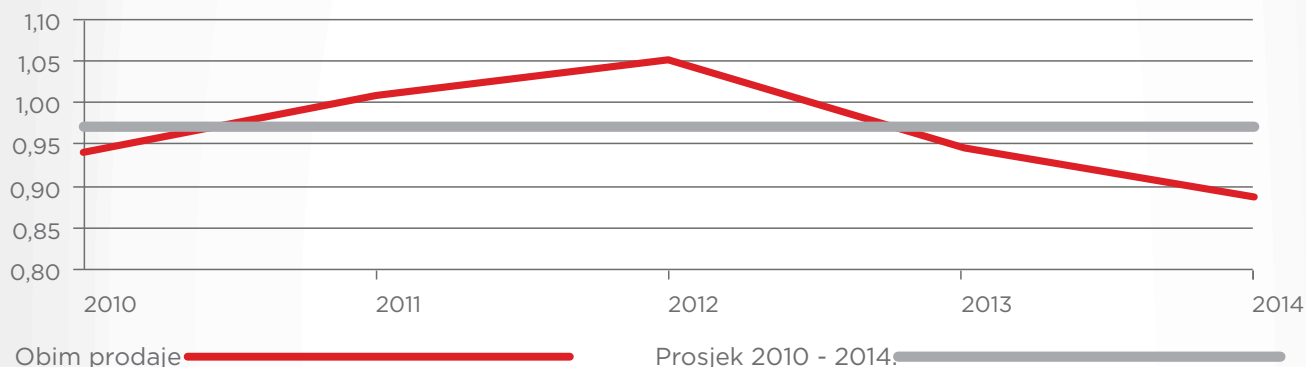
¹⁸ Ekonomisti se dvoume da li uzeti u obzir ove podatke ili ne, zbog mogućeg dvostrukog računanja. Stoga smo se odlučili za konzervativni pristup i isključili ih iz rezultata. Budući da je prihod domaćinstva kategorija dodane vrijednosti sama po sebi, uzimanje u obzir efekata ponovnog trošenja u rezultate dodane vrijednosti značilo bi da su ti prihodi uzeti u obzir dva puta (jednom kada su zarađeni i drugi put kada su potrošeni). Međutim, u slučaju zapošljavanja postoji stvarni efekat, jer su stvarna radna mjesta su podržana kupovnom moći pojedinaca koji platu zarađuju u Coca-Coli.

3.4 Prosječni godišnji utjecaj za period 2010-2014.

Prvi dio ovog poglavlja opisuje utjecaj Coca-Colinog sistema u 2014. Međutim, Coca-Cola je, zapravo, prisutna u Bosni i Hercegovini duži niz godina. Tokom tog perioda investirala je u proizvodni pogon, postavila standarde u industriji, dala doprinos BDP-u i podržala s tim povezana radna mjesta. Ovaj paragraf pokazuje prosječni godišnji utjecaj Coca-Cole tokom zadnjih pet godina (2010-2014) i poredi ga s utjecajem iz 2014. godine.

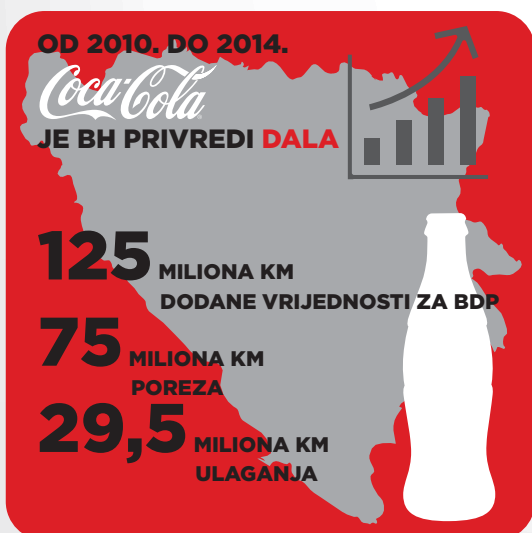
Jedan od glavnih pokretača utjecaja Coca-Cole je obim prodaje. Slika 11 pokazuje trend obima prodaje tokom posljednjih pet godina. U periodu između 2010. i 2012. obim prodaje se značajno povećao (11%), uprkos ograničenom ekonomskom rastu (0,4%; vidi poglavlje 2). Kao što se može vidjeti, obim je imao najveću vrijednost 2012, kada je prodano blizu 105 miliona litara pića Coca-Cole. Nakon toga obim se smanjio na 88 miliona litara u 2014. (-16%). Jedan od razloga ovog pada bile su poplave u maju 2014, koje su imale značajan utjecaj na lokalnu privredu i potrošnju domaćinstava (vidi, također, poglavlje 2).

Obim prodaje Coca-Colinih pića
(u milionima hektolitara)

Slika 11: Vremenski prikaz trenda obima prodaje Coca-Colinih pića (u milionima hektolitara)

Manji obim prodaje u 2014. objašnjava u velikoj mjeri zašto je utjecaj Coca-Cole u 2014. ispod godišnjeg prosjeka za period 2010-2014. Slika 12 pokazuje prosječni godišnji utjecaj na prihode i radna mjesta u periodu 2010-2014. u odnosu na utjecaj za 2014. godinu. S obzirom na to da je prosječni godišnji obim prodaje u periodu 2010-2014. bio viši nego 2014, to je rezultiralo većim prihodima po osnovu PDV-a, većim prihodima sektora trgovine, većim prihodima Coca-Cole, a time i većim prihodima dobavljača (i dobavljačevih dobavljača). To utječe na zapošljavanje u ovim sektorima, kao i na prihode, dobit i plaćanje indirektnih poreza.¹⁹

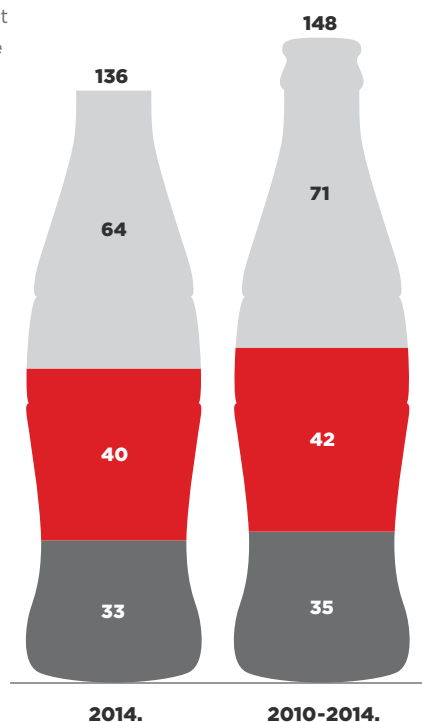

¹⁹ Obično to najviše utječe na sektor trgovine (snabdijevanje/ dobavljače), jer trgovinski prihodi direktno zavise od izdataka potrošača. Dobavljači sastojaka (npr. šećera) i materijala za pakovanje su, također, pod direktnim utjecajem povećanja obima prodaje. Međutim, utjecaji u sektorima kao što su poslovne usluge se nužno ne povećavaju (npr. marketinški izdaci u manjoj mjeri zavise od obima prodaje). Stoga povećanje obima prodaje ima manji utjecaj na snabdijevanje nego na distribuciju.

Ukupna podržana dodana vrijednost

(u milionima KM)

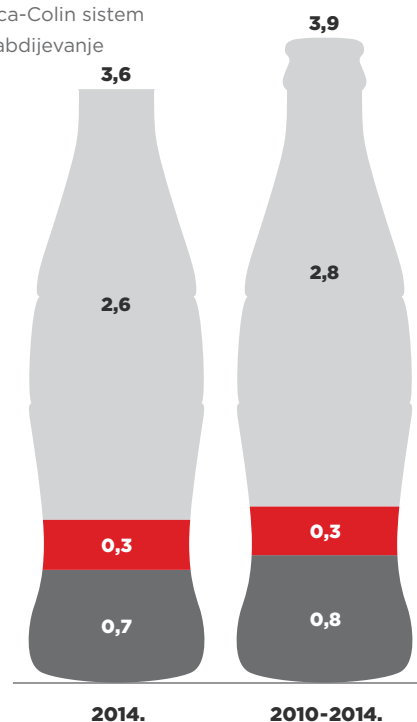
- Porezi
- Dobit
- Plate

Ukupan broj podržanih radnih mjesta

(broj zaposlenih u hiljadama)

- Distribucija
- Coca-Colin sistem
- Snabdijevanje

Slika 12: Dodana vrijednost (u milionima KM) i podržana radna mjesta (u hiljadama zaposlenih) u 2014. godini i tokom perioda 2010-2014. (godišnji prosjek)²⁰

Podaci u nastavku teksta daju detaljniji pregled godišnjeg prosječnog utjecaja za period 2010-2014. Tokom perioda 2010-2014. u godišnjim prihodima bh. ekonomije Coca-Cola je učestvovala sa 148 miliona KM, od čega su najveću dobrobit imale bh. vlasti, ostvarivši 71 milion KM prihoda kroz poreze. Osim toga, Coca-Cola je podržala privatni sektor sa 42 miliona KM po osnovu dobiti i štednje, a prihode domaćinstva sa 35 miliona KM.

35 miliona KM

domaćinstva

42 miliona KM

privredna društva

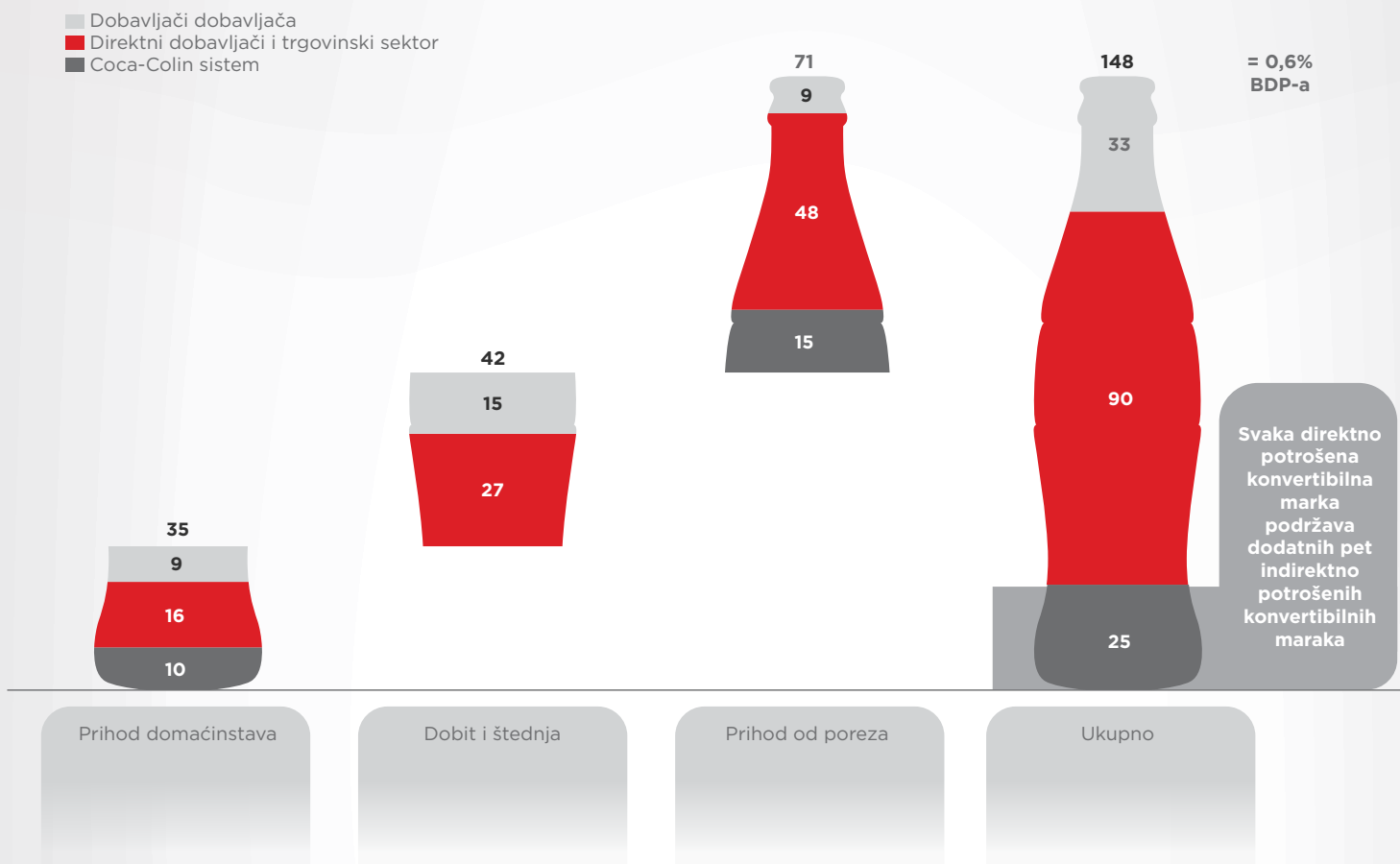
71 milion KM

vlasti

²⁰Segment distribucije se odnosi na sektore transporta, komunikacija i trgovine. Segment snabdijevanja se odnosi na poljoprivredu, proizvodnju, komunalije, građevinarstvo i sektore javnih i poslovnih usluga.

Slika 13 daje prikaz efekata dodane vrijednosti, pokazuje direktni utjecaj Coca-Colinog sistema i indirektni utjecaj (dobavljača, trgovinskih partnera i dobavljačevih dobavljača).

Slika 13: Dodana vrijednost koju podržava Coca-Colin sistem u BiH (u milionima KM)²¹

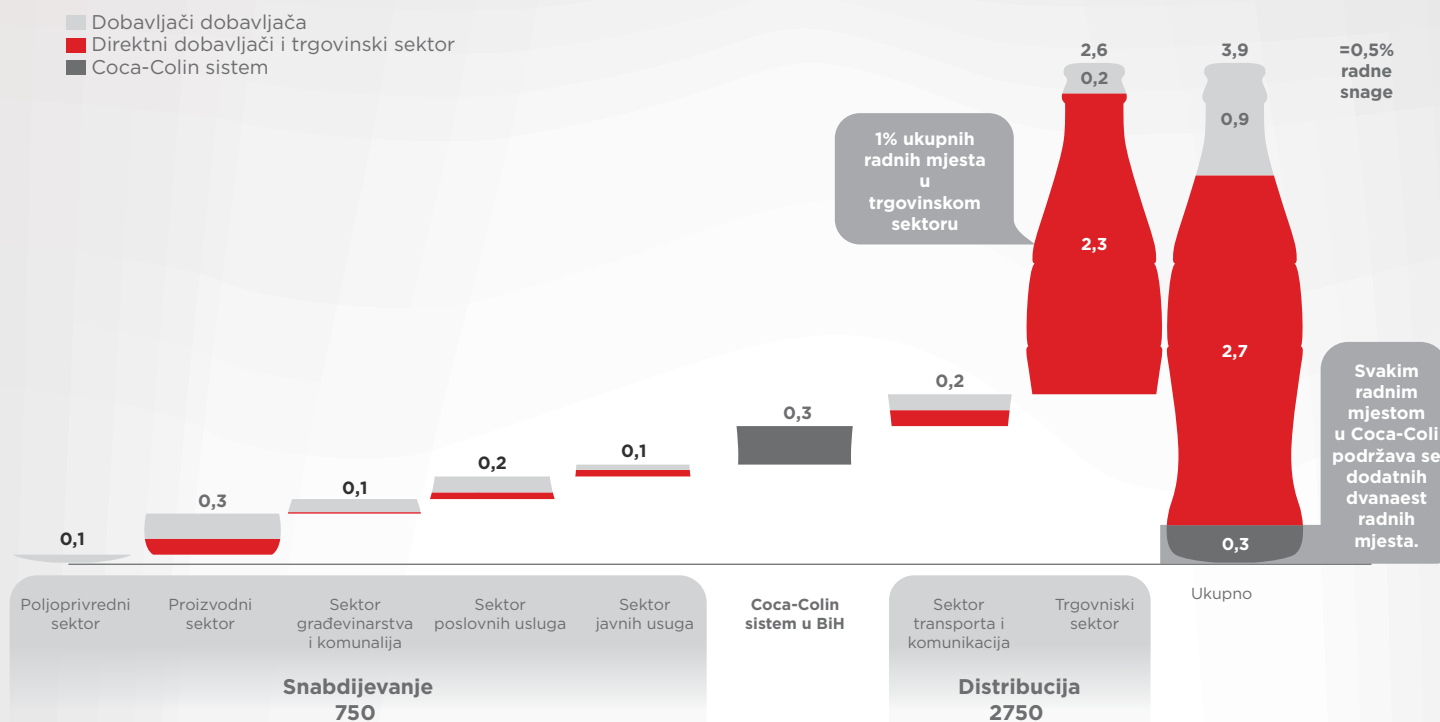
Slika 14 pokazuje efekte na radna mjesta po ekonomskim sektorima. U periodu 2010-2014. Coca-Cola je podržala 3900 radnih mjesta na godišnjoj osnovi. Većina ovih radnih mjesta se odnosi na trgovinu Coca-Colinim pićima u prodajnim objektima, kao što su supermarketi i u ugostiteljskim objektima. Coca-Cola je ukupno podržala 2750 radnih mjesta u segmentu distribucije (sektorima transporta i trgovine) te blizu 800 radnih mjesta u segmentu snabdijevanja, kod dobavljača u sektorima kao što su poslovne usluge i proizvodnja. S obzirom na činjenicu da je u periodu 2010-2014.²² Coca-Cola u prosjeku zapošljavala 292 radnika u BiH, svaki radnik kojeg je direktno zapošljavala podržavao je dodatnih 12 radnika u bosanskohercegovačkoj privredi.

Napominjemo da je, iako je u periodu 2010-2014. u prosjeku zapošljavala manje ljudi nego u 2014. godini, Coca-Cola podržala veći broj indirektnih radnih mjesta. Dakle, multiplikator radnih mjesta za period 2010-2014. (12) veći je nego za 2014. godinu (11).²³

²¹ Određeni brojevi ne daju tačnu sumu zbog zaokruživanja; BDP BiH u 2014. je iznosio 27 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2014.

²² Multiplikator pokazuje odnos između direktnih i indirektnih radnih mjesta: 3575 indirektnih radnih mjesta / 292 direktnih radnih mjesta = 12.

²³ Multiplikator radnih mjesta za 2014: 3262 indirektna radna mjesta / 296 direktnih radnih mjesta = 11; Multiplikator radnih mjesta za 2010-2014: 3575 indirektnih radnih mjesta / 292 direktnih radnih mjesta = 12.

Slika 14: Radna mjesta po sektorima koje podržava Coca-Colin sistem u BiH (u hiljadama radnih mjesta)²⁴

3.5 Značaj domaće proizvodnje i njen utjecaj

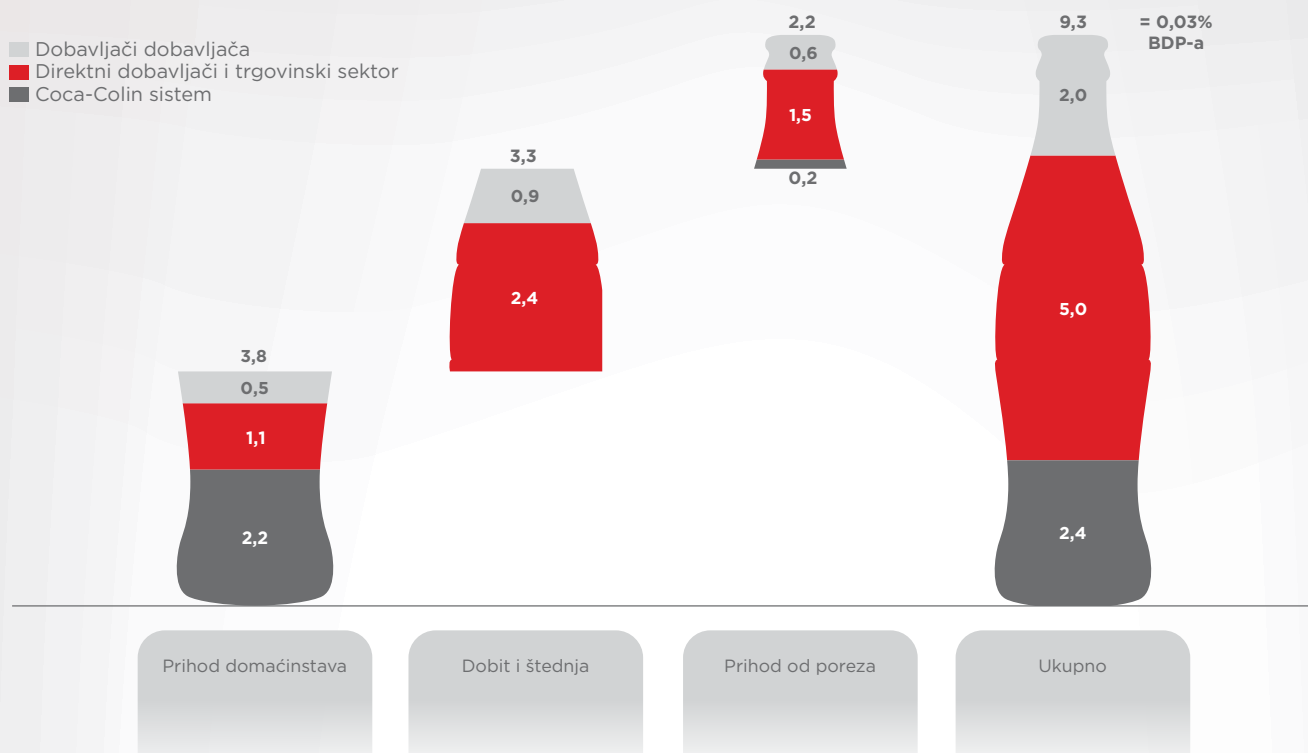
Jedan od ciljeva analize ekonomskog utjecaja je omogućiti upravi da analizira šire socio-ekonomske utjecaje njenih odluka na osnovu planiranja scenarija. Takvi scenariji daju koristan uvid u situacije 'šta ako'. Ovo poglavlje analizira situaciju koja bi nastala da je Coca-Cola 1996. godine odlučila nastaviti uvoz Coca-Colinih proizvoda, umjesto da ih proizvodi u Bosni i Hercegovini. Rezultati predstavljeni u ovom paragrafu pokazuju koji se dio povezanih ekonomskih efekata može direktno pripisati Coca-Coli.

Koristili smo sljedeće pretpostavke za procjenu utjecaja koji se odnosi na domaću proizvodnju:

- Domaća proizvodnja Coca-Cole HBC B-H Sarajevo bila bi zamijenjena uvozom gotovih Coca-Colinih proizvoda;
- Coca-Cola HBC B-H Sarajevo bi postala trgovinska kompanija uvezenih Coca-Colinih proizvoda, dok bi Barlan B-H i dalje promovisao Coca-Coline proizvode u BiH;
- Svi troškovi prodane robe i ukupni troškovi radne snage bi nestali, dok bi bruto prihodi, akciza i osnovni porezi, operativni troškovi i dobit ostali nepromijenjeni.

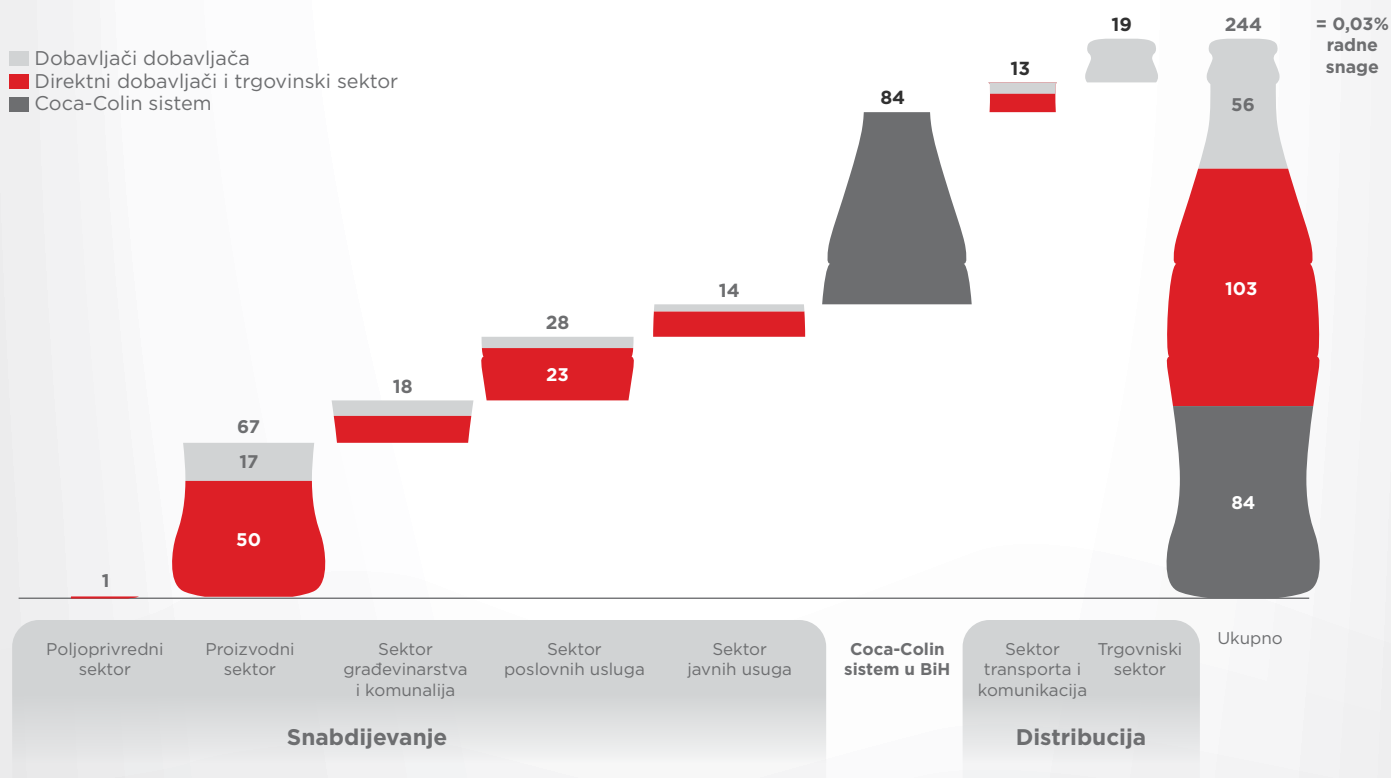
Slika 15 pokazuje da se 9,3 miliona KM (0,03% BDP-a) dodane vrijednosti može direktno pripisati domaćoj proizvodnji Coca-Colinih proizvoda. Prihod domaćinstava koji se generira na osnovu domaće proizvodnje iznosi 3,8 miliona KM, od čega 2,2 miliona KM dolazi od zaposlenika Coca-Cole uključenih u proizvodnju. Nadalje, 2,2 miliona KM prihoda od poreza se mogu pripisati domaćoj proizvodnji Coca-Cole, a 3,3 miliona KM indirektnoj dobiti bh. privrednih društava.

²⁴ Ukupna radna snaga BiH 2014: 813.000 osoba. Radna mjesta u sektoru trgovine: 153.600; Agencija za statistiku BiH, 2014.

Slika 15: Dodana vrijednost, koja se može direktno pripisati domaćoj proizvodnji (u milionima KM)²⁵

Slika 16 pokazuje da je više od 240 radnih mjesta (0,03% radne snage) povezano s domaćom proizvodnjom Coca-Colinih proizvoda i stoga se mogu u potpunosti pripisati Coca-Coli. Najveći broj radnih mjesta koja bi se izgubila kada bi se ugasila domaća proizvodnja Coca-Cole bila bi radna mjesta u samoj Coca-Coli.

Slika 16: Zapošljavanje koje se može direktno pripisati domaćoj proizvodnji (u broju radnih mjesta)²⁶

²⁵ Određeni brojevi ne daju tačnu sumu zbog zaokruživanja; BDP BiH u 2014. je iznosio 27 milijardi KM; Agencija za statistiku BiH, 2014.

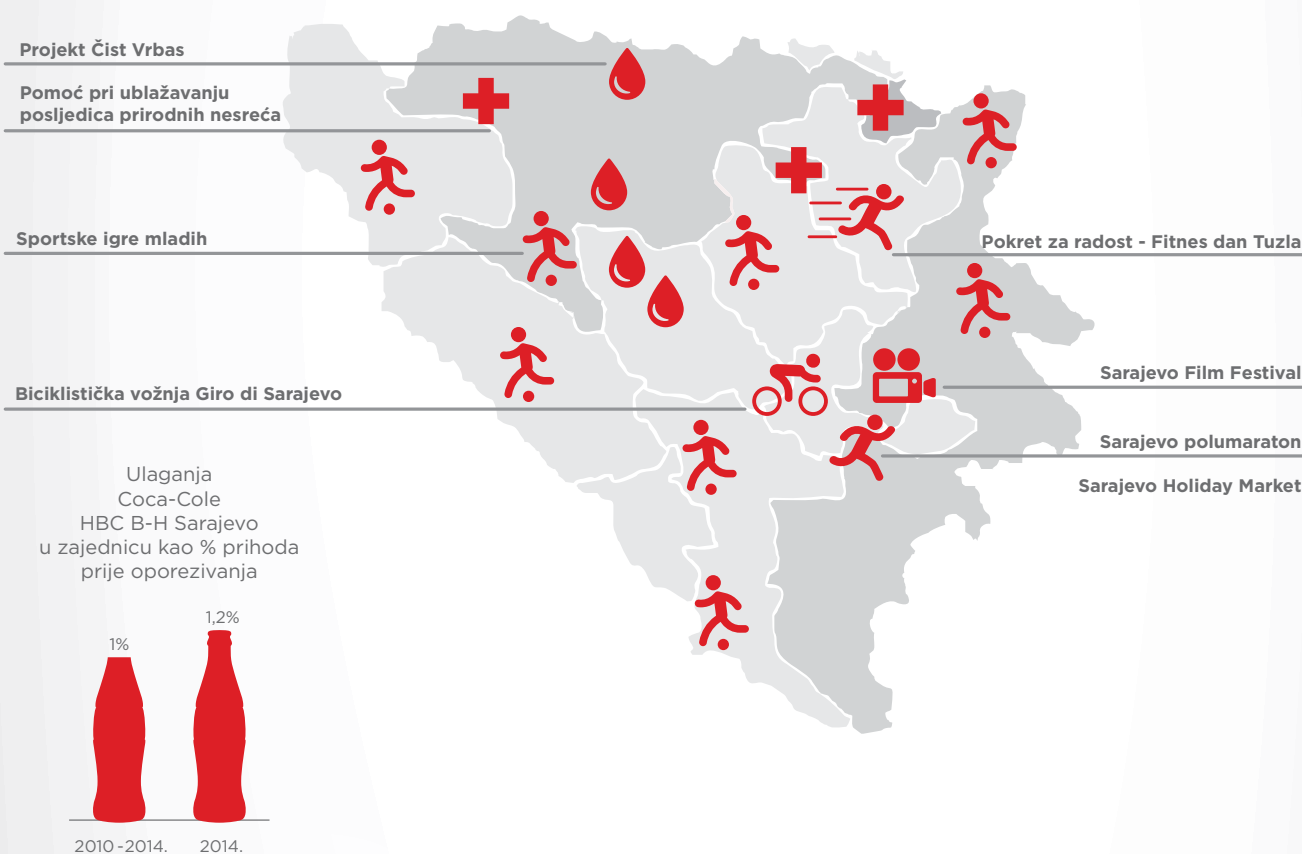
²⁶ Ukupna radna snaga BiH 2014: 813.000 osoba; Agencija za statistiku BiH, 2014.

4. COCA-COLA I LOKALNA ZAJEDNICA

Pored podrške radnim mjestima i prihodima u bosanskohercegovačkoj privredi, Coca-Cola, također, proizvodi javna dobra, od kojih svi u BiH imaju koristi, bez obzira na to da li su potrošači Coca-Colinih proizvoda ili ne. Ta javna dobra se javljaju u različitim oblicima i uključuju aktivnosti korporativne društvene odgovornosti kompanije u oblastima poput zaštite okoline, pomoći pri ublažavanju posljedica prirodnih nesreća i promocije aktivnog i zdravog životnog stila.

U periodu 2010-2014. godine Coca-Cola HBC B-H Sarajevo i kompanija Barlan B-H su uložile skoro dva miliona KM u širu zajednicu u BiH, od čega je koristi imala cijela zemlja.²⁷ U 2014. izdavanja za zajednicu su bila relativno visoka, jer je doprinos Coca-Cole HBC B-H Sarajevo zajednici bio 1,2% prihoda prije oporezivanja, dok je godišnji prosječni doprinos iznosio 1% prihoda prije oporezivanja. Na slici 17 je pregled izdvajanja.

Slika 17: Grafikon koji pokazuje izdvajanja Coca-Cole HBC B-H Sarajevo za zajednicu i mapa sa prikazanim aktivnostima Coca-Cole u zajednici u BiH²⁸

U periodu 2010-2014. aktivnostima Coca-Cole u zajednici obuhvaćeno je više od 300.000 korisnika. Samo Coca-Colin program sponzorstava i donacija u 2014. godini obuhvatio je više od 28.000 korisnika, koji su učestvovali u projektima aktivnog životnog stila, razvoja mladih i zaštite okoline širom Bosne i Hercegovine.²⁹

²⁷ Izdvajanja za zajednicu uključuju donacije u proizvodima, finansijske donacije i sponzorstva.

Izdavanja za bh. zajednicu Coca-Cole HBC B-H Sarajevo: 1,02 miliona KM; Barlan B-H (podružnica The Coca-Cola Company u BiH): 922.000 KM.

²⁸ Izdvajanja Coca-Cole HBC B-H Sarajevo za zajednicu uključuju donacije u proizvodima, finansijske donacije i sponzorstva.

²⁹ Coca-Cola HBC B-H Sarajevo BiH, 2014; Barlan B-H (podružnica The Coca-Cola Company u BiH), 2014.

4.1 Razvoj privatnog sektora i obuka

Coca-Cola podstiče razvoj privatnog sektora kroz razmjenu najboljih praksi i doprinosi razvoju industrije bezalkoholnih pića. Coca-Cola aktivno podržava rast svojih kupaca, tako što ih upoznaje s trendovima u industriji, razvojem novih proizvoda i inovativnim promocijama. Marketinško znanje i vještine u BiH su relativno slabo razvijene.³⁰ Zahvaljujući Coca-Colinoj inovativnoj promociji *Cola & obrok* kupci su mogli steći dodatne prihode. I drugi sektori imaju koristi od toga. Coca-Colina promocija proizvoda korištenjem SMS usluga stvara godišnji prihod od 49.000 KM za telekomunikacijski sektor.

Od ove razmjene znanja koristi imaju i Coca-Colini dobavljači. Coca-Cola pomaže lokalnim dobavljačima, npr. šećera i CO₂, da zadovolje uvjete za zaključivanje ugovora s Coca-Colom. Kako je Coca-Cola poznata po svojim visokim standardima, to, također, pomaže dobavljačima da privuku i druge međunarodne kompanije. Zatim, Coca-Cola godišnje posvećuje 150 radnih sati obuci zaposlenika svojih dobavljača za rad u SAP sistemu i saraduje sa AIESEC-om, kako bi omogućila studentima da u profesionalnom poslovnom okruženju steknu iskustvo u prodaji.³¹ Coca-Cola tako pomaže da se ukloni jaz između obrazovnog sistema koji je usmjeren na teoriju i potreba za praktičnim vještinama tržišta rada.³²

4.2 Promocija aktivnog životnog stila

Cilj Coca-Cole je promovirati fizičku aktivnost širom svijeta. Od 2010. do 2014. godine Coca-Cola je investirala 600.000 KM u programe aktivnog životnog stila u Bosni i Hercegovini.³³

Coca-Cola je pouzdan partner *Sarajevo polumaratona*, kojeg podržava od njegovog početka 2007. godine. Kompanija je 2009. i 2010. godine bila glavni partner ovog događaja, a kasnije jedan od najznačajnijih, da bi u 2015. ponovo osigurala status glavnog partnera. Tokom perioda 2007-2014. broj učesnika se povećao više od deset puta (sa 125 na 1270). Coca-Cola je u prosjeku doprinosila organizaciji polumaratona sa 8800 KM godišnje. Sarajevski polumaraton je bio najposjećeniji međunarodni sportski događaj u 2014. godini u Sarajevu. Osim što svim generacijama pruža priliku da iskuse dinamičan i zdrav životni stil, Sarajevo polumaraton, također, generira prihode sektoru turizma. Tokom vikenda u kojem se održava hoteli u Sarajevu prodaju više od hiljadu noćenja.

Pored toga, Coca-Cola daje doprinos drugim sportskim i fitnes aktivnostima. Coca-Cola je 2013. i 2014. podržala *Sportske igre mladih*, za koje je izdvojila ukupno 489.000 KM.³⁴ Aktivnosti su se održavale u 25 općina širom Bosne i Hercegovine, za dobrobit svih. Coca-Cola je 2014. pokrenula projekt *Pokret za radost - Fitnes dan* u Tuzli, promovišući značaj fizičke vježbe i aktivnog životnog stila. Projekt je namijenjen učenicima srednjih škola i studentima, kao i široj javnosti. Coca-Colin finansijski doprinos ovom događaju je iznosio približno 19.000 KM. Coca-Cola, također, podržava biciklistički događaj *Giro di Sarajevo*, izdvajajući približno 5000 KM godišnje.

30 Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2014.

31 Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2014.

32 Evropska fondacija za obuku (2014)

33 Doprinosi aktivnom životnom stilu: Coca-Cola HBC B-H Sarajevo 94.000 KM i Barlan B-H (podružnica The Coca-Cola Company u BiH): 506.123 KM.

34 Barlan B-H (podružnica The Coca-Cola Company u BiH), 2014.

4.3 Zaštita okoline

Coca-Cola je jedan od glavnih partnera programa Čist Vrbas, zajedno sa Razvojnim programom Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH, Vladom Japana, kompanijom Ekopak d.o.o., 13 općina sliva rijeke Vrbas, organizacijama civilnog društva i lokalnim zajednicama. Cilj projekta Čist Vrbas je čišćenje rijeke Vrbas i njeno efikasnije korištenje kao vrijednog prirodnog resursa za razvoj lokalnih zajednica. U periodu od 2012. do 2014. projekt je uspješno podigao nivo svijesti i mobilizirao, građane, uključujući zaposlenike općinske uprave, te sportske klubove i mlade da se aktivno uključe u zaštitu rijeke Vrbas. Više od 6350 pojedinaca je direktno učestvovalo u ovim aktivnostima.

U 2014. su u okviru projekta Čist Vrbas, za dobrobit više od 72.000 ljudi³⁵, provedene brojne aktivnosti, uključujući:

- razvoj dva pilot-projekta s ciljem uvođenja postrojenja za recikliranje, s kapacitetom za sortiranje otpada u općinama Kotor-Varoš i Donji Vakuf;
- realizaciju projekta Savske komisije 'Parlament mladih 2014.' u okviru kojeg su učestvovali predstavnici tri škole iz Bosne i Hercegovine;
- realizaciju projekta NVO 'Centar za prirodu, ekologiju i turizam (PET)' Banja Luka - produkcije videomaterijala s ciljem podizanja nivoa svijesti o značaju zaštite okoline, koji se distribuirao svim srednjim školama u općinama sliva rijeke Vrbas;
- stvaranje prihoda u ruralnim zajednicama uzgojem malina;
- uspostavljanje nezavisne laboratorije za praćenje kvaliteta vode, koju je pokrenula OCD 'Ekoelement', otvorene u aprilu 2014. godine;
- realizaciju pilot-projekta s ciljem uspostavljanja baze podataka geografskog informacijskog sistema (GIS) i mapiranja zagađivača u slivu rijeke Vrbas.

Od 2010. Coca-Colin sitem u BiH je investirao više od 110.000 KM u zaštitu lokalnih vodnih resursa.

Pored brige za lokalne vodne resurse, Coca-Cola, također, aktivno nastoji smanjiti emisiju ugljika. Coca-Cola godišnje investira skoro 6 miliona KM u rashladnu opremu i ekološke inovacije. Zahvaljujući novoj, energetski efikasnijoj rashladnoj opremi, emisija CO2 umanjena je do 50% u odnosu na 2004. godinu.³⁶

³⁵ Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u Bosni i Hercegovini, 2015.

³⁶ Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2014.

4.4 Pomoć u vanrednim situacijama

U maju 2014. godine Bosnu i Hercegovinu su pogodile poplave s ozbiljnim posljedicama za više od milion ljudi u Bosni i Hercegovini. Skoro 90.000 ljudi je raseljeno, a zabilježeno je i 25 ljudskih žrtava.³⁷ Coca-Cola je aktivno učestvovala u pružanju pomoći pri saniranju posljedica poplava kroz volontiranje, donacije u proizvodima i novcu. U periodu od 20. maja do 3. juna 2014. godine više od 30% zaposlenika Coca-Cole u Bosni i Hercegovini je volontiralo u akcijama pružanja pomoći, ulažući 1120 sati volonterskog rada. U istom periodu Coca-Cola HBC B-H Sarajevo je u saradnji s Društvom Crvenog krsta/ križa BiH donirala i koordinirala isporuku više od 94.000 litara vode stanovništvu najugroženijih područja.

Coca-Colina fondacija je Društvu Crvenog krsta/ križa BiH donirala 740.000 KM.³⁸ Pored toga, zaposlenici Coca-Cole u BiH izdvojili su 3495 KM od svojih plata za pomoć poplavljenim područjima, a Coca-Colin sistem u BiH je osigurao dodatnih 59.000 KM za humanitarnu pomoć, te direktno uplatio na račun Društva Crvenog krsta/ križa BiH.³⁹

4.5 Podrška projektima od značaja za zajednicu

Coca-Cola u velikoj mjeri podržava Sarajevo Film Festival: od 2010. do 2014. za ovaj događaj je izdvojila 570.000 KM. Coca-Cola podržava rast Festivala proteklih 19 godina. Tokom ovog perioda Sarajevo Film Festival se pozicionirao kao jedan od najvažnijih festivala u jugoistočnoj Evropi, a 2014. je privukao više od 850 akreditiranih predstavnika medija iz 35 zemalja i više od 100.000 posjetilaca. Na festivalu je 2014. prikazano 267 filmova iz 60 zemalja. Osim što posjetiocima pruža priliku da vide najnovije filmove svjetske i regionalne produkcije, Festival omogućava bh. filmskim radnicima da se upoznaju s najnovijim trendovima u industriji, umreže te promovišu svoj rad.

Više od 100.000 posjetilaca, gostiju i turista odsjeda u Sarajevu za vrijeme Festivala, osiguravajući time prihode u sektoru turizma, npr. hotelima i restoranima.⁴⁰

Od 2011. godine Coca-Cola je izdvojila više od 100.000 KM za Sarajevo Holiday Market, manifestaciju kojom se nastoji stvoriti svečana atmosfera u vrijeme praznika koji se tradicionalno slave u Sarajevu – Hanuka, katolički i pravoslavni Božić i Nova godina, prema gregorijanskom i julijanskom kalendaru.⁴¹

³⁷ Reliefweb, 2014.

³⁸ 500.000 USD

³⁹ Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2014.

⁴⁰ Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2014; Barlan B-H (podružnica The Coca-Cola Company u BiH), 2014.

⁴¹ sahm.ba/en/about-us

OD 2010. DO 2014.

Coca-Cola
JE ULOŽILA GOTOVO

2

MILIONA KM
U BH ZAJEDNICU

SARAJEVO
FILM
FESTIVAL

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

5.1 Zaključci

Na osnovu provedenih analiza moguće je donijeti sljedeće zaključke:

1. Coca-Cola značajno doprinosi bosanskohercegovačkoj privredi:

- a. 23 miliona KM direktne dodane vrijednosti, što predstavlja 0,1% BDP-a;
- b. 136 miliona KM dodane vrijednosti koji se ostvaruju u široj privredi, što predstavlja 0,5% BDP-a;
- c. svaka konvertibilna marka dodane vrijednosti u Coca-Coli podržava 5 KM dodane vrijednosti u široj privredi.

2. Coca-Cola značajno doprinosi prihodima od poreza u BiH:

- a. 13 miliona KM poreskih davanja Coca-Cole predstavlja 0,2% ukupnih prihoda od poreza;
- b. 64 miliona KM prihoda od poreza u široj privredi predstavlja 1,1% ukupnih prihoda od poreza;
- c. 29% ukupne potrošnje kupaca Coca-Colinih proizvoda predstavlja javne prihode.

3. Coca-Cola je kvalitetan poslodavac i podržava značajan broj radnih mjesta u široj privredi:

- a. kvalitetna radna snaga koju čini 296 zaposlenika sa 78.000 KM dodane vrijednosti po radnom mjestu predstavlja više nego dvostruki BDP po bh. radniku;
- b. Coca-Colin sistem u BiH podržava gotovo 3600 radnih mjesta u široj privredi, što predstavlja 0,4% radne snage;
- c. svako radno mjesto u Coca-Coli podržava 11 indirektnih radnih mjesta u široj privredi.

4. Analiza uvoznog scenarija daje sljedeće zaključke:

- a. ako bi se Coca-Colina domaća proizvodnja zamijenila uvozom, bh. privreda bi pretrpjela gubitak od 9 miliona KM (ili 0,03% BDP-a) u dodanoj vrijednosti i više od 240 radnih mjesta (ili 0,03% radne snage).

5. Analiza godišnjeg prosjeka za period 2010-2014. rezultira sljedećim zaključcima:

- a. Coca-Cola u BiH osigurava 25 miliona KM (0,1% BDP-a) direktne dodane vrijednosti i podržava 148 miliona KM dodane vrijednosti u široj privredi, što predstavlja 0,6% BDP-a; stoga, svaka konvertibilna marka dodane vrijednosti u Coca-Coli podržava 5 KM dodane vrijednosti u široj bh. privredi;
- b. Coca-Cola u BiH osigurava 15 miliona KM direktnih poreskih davanja i podržava 71 milion KM poreskih tokova u široj privredi, što predstavlja 1,2% ukupnih prihoda od poreza;
- c. Coca-Cola u BiH zapošljava skoro 300 zaposlenika i time podržava 3900 radnih mjesta u široj bh. privredi (što predstavlja 0,5% ukupne radne snage u BiH). Svako radno mjesto u Coca-Coli podržava 12 radnih mjesta u široj bh. privredi.

6. Coca-Cola značajno ulaže u bosanskohercegovačku zajednicu:

- a. tokom proteklih pet godina investirano je skoro 2 miliona KM, od čega je dobrobit imalo 300.000 korisnika. Ta sredstva usmjerena su na obuku, doprinos zaštiti okoline, promovisanje aktivnog životnog stila, podršku aktivnostima u zajednici i pomoć pri ublažavanju posljedica prirodnih nesreća.

5.2 Preporuke za Coca-Colin sistem u Bosni i Hercegovini

Ovaj izvještaj ukazuje na važan doprinos koji Coca-Colin sistem daje bosanskohercegovačkoj privredi. U cilju boljeg informisanja lokalnih interesnih grupa o svojoj ulozi u domaćoj privrednoj djelatnosti, Coca-Cola bi mogla:

1. u partnerstvu s lokalnim poslovnim organizacijama pokrenuti razgovor o socio-ekonomskom utjecaju privatnog sektora na osnovu iskustava iz ove studije. Time bi se ukazalo na prednosti povoljne poslovne klime za domaće i strane investicije;
2. s različitim interesnim grupama razmotriti načine unapređenja konkurentnosti bh. industrije pića, kako bi se osiguralo da punionica u budućnosti zadrži solidnu bazu domaćih dobavljača;
3. razviti poreski scenarij u kojem bi promjena politike vezano za širu privredu pokazala efekte;
4. naglasiti da podržava široku lepezu radnih mjesta u lancu dobavljača i da je u velikoj mjeri posvećena unapređenju vještina i konkurentnosti domaće radne snage kroz obuku i podršku dobavljačima;
5. naglasiti stabilnost poslovanja Coca-Cole u BiH, uključujući ulaganja i podršku radnim mjestima, čak i tokom perioda usporavanja ekonomskih aktivnosti;
6. naglasiti da je njen utjecaj na prihode i radna mjesta prisutan u svim dijelovima Bosne i Hercegovine,
7. ispitati izvodivost dodatnog proširenja svog programa poslovne edukacije usmjerene na mlade u BiH.

DODATAK I: KRATKI OPIS METODOLOGIJE

Metodologija procjene utjecaja primijenjena na Coca-Colu u Bosni i Hercegovini

- Procjenom socio-ekonomskog utjecaja urađenom za Coca-Colu u Bosni i Hercegovini predstavlja se brojkama doprinos kompanije lokalnoj privredi u smislu zapošljavanja i prihoda;
- osnova je takozvana input-output metodologija, koju je osmislio dobitnik Nobelove nagrade, ekonomista Wassily Leontief i koju ekonomisti širom svijeta često koriste za ovu vrstu analize;
- oslanja se na korporativne i službene državne podatke koji su prošli reviziju;
- osnovna ideja je praćenje novca kroz privredu, kako bi se spoznalo na koji način output (rezultat) jedne grane industrije služi kao input (ulazni element) druge;
- to je moguće uraditi koristeći statističke prikaze kretanja u privredi (input-output model), koji opisuju finansijske tokove svih ekonomskih transakcija u privredi;
- ukupna potrošnja Coca-Colinih proizvoda (novčana vrijednost) se zatim „provuče“ kroz model lokalne privrede, da bi se pokazalo kako ta potrošnja doprinosi povećanju prihoda i broja radnih mjesta, uz navođenje sektora u kojima se ove prednosti javljaju;
- ovom metodom razlikuju se direktni utjecaji (u Coca-Coli), indirektni utjecaji (na dobavljače i trgovinske partnere) i izazvani utjecaji (na privredu općenito).

Za više informacija, kontaktirajte prof. Kapsteina na e-mail: kapstein@wharton.upenn.edu ili dr. Rene Kim na e-mail: rene.kim@stewardredqueen.com

**628.000
KM**

Coca-Cola JE ULOŽILA U
OBRAZOVANJE ZAPOSLENIKA
U PERIODU OD 2010. DO 2014.

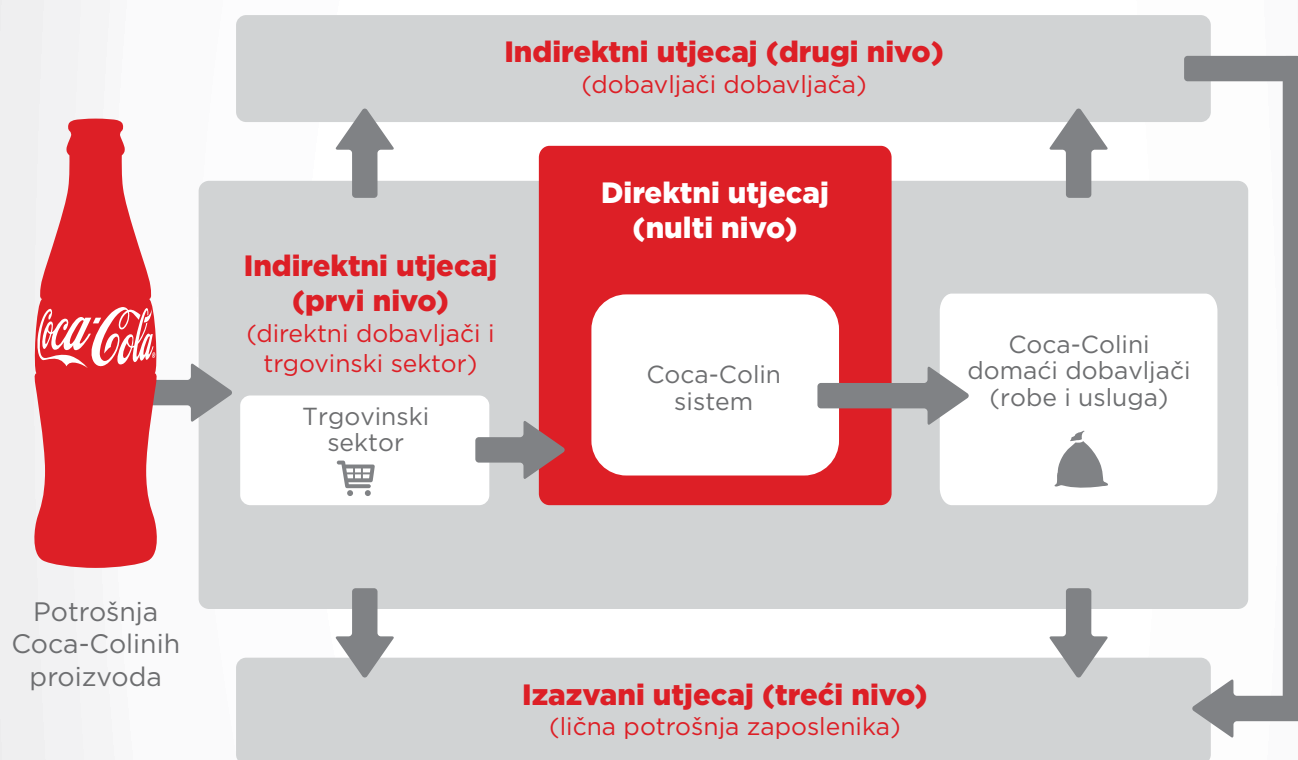
23
LITRA

**COCA-COLINIH
PROIZVODA
U PROSJEKU
GODIŠNJE POPIJE
STANOVNIK
BOSNE I HERCEGOVINE**

DODATAK II: DETALJAN OPIS METODOLOGIJE

A. Metodologija

U procesu proizvodnje, pakovanja, promocije i distribucije Coca-Colinih proizvoda do krajnjih potrošača, Coca-Colin sistem podstiče ekonomske aktivnosti u cjelokupnom lancu vrijednosti. To znači da njegovo vlastito poslovanje ima efekt podrške poslovanju segmenata snabdijevanja i distribucije. U segmentu snabdijevanja lokalni dobavljači i proizvođači zavise od potražnje proizvodnog pogona za sirovinama, dok distributeri i partneri u maloprodaji zavise od distribucije i prodaje gotovih proizvoda. Podržane aktivnosti snabdijevanja i distribucije stvaraju prihode, prihode od poreza, radna mjesta, a time stimuliraju i ekonomske aktivnosti u svojim lancima vrijednosti.

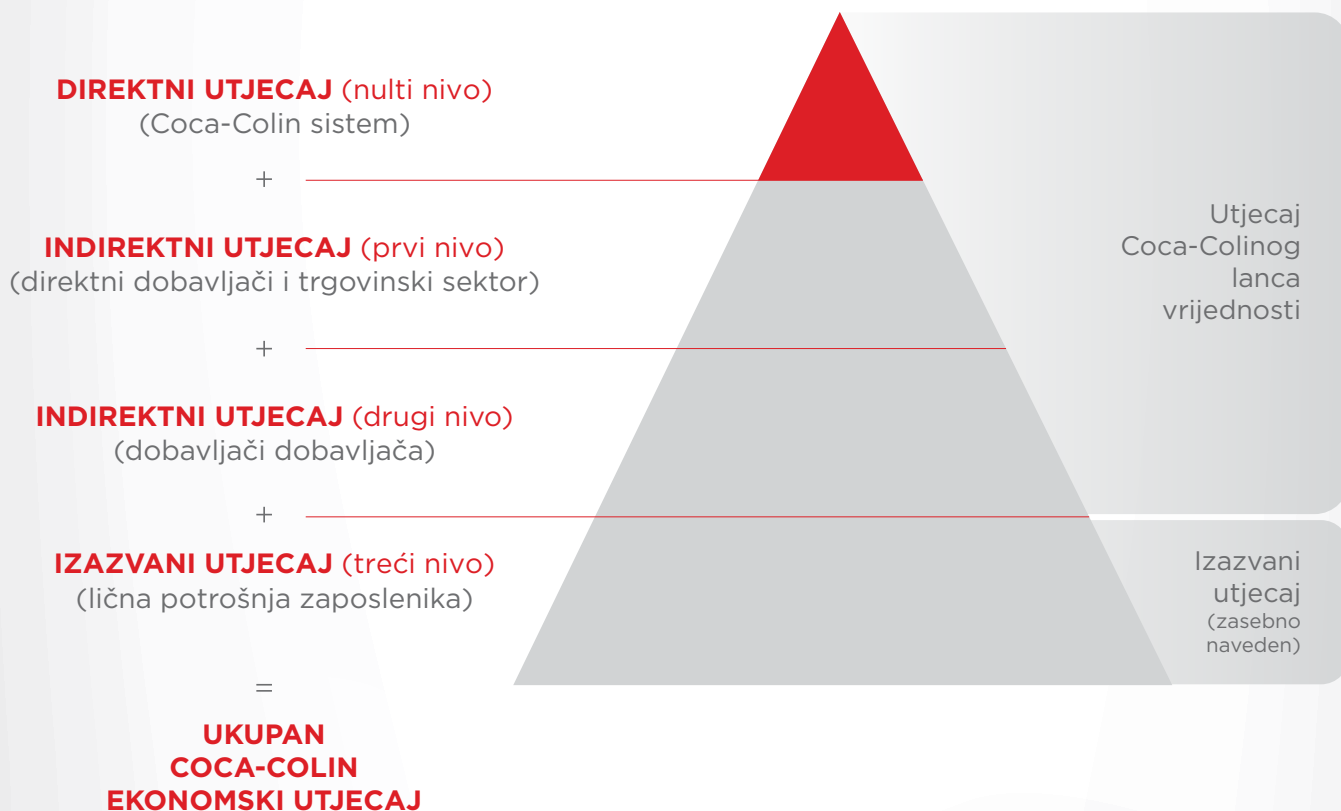

Slika 18: Ukupni utjecaj Coca-Colinog sistema na bosanskohercegovačku privredu sastoji se od nekoliko nivoa (strelice predstavljaju finansijske troškove)

Slika 18 prikazuje pristup kojim se kvantificiraju ekonomske aktivnosti povezane sa Coca-Colinim sistemom. Početna tačka analize je ukupna potrošnja Coca-Cole, koja se novčano može pratiti u cijeloj privredi. Kada potrošač kupi bocu Coca-Cole u supermarketu, dio onoga što potroši je prihod za supermarket, dio distributera koji je transportovao tu Coca-Colu od proizvodnog pogona do prodajnog mjesta, a dio je prihod Coca-Coline punionice. Sve tri spomenute strane imaju svoje dobavljače robe i usluga, isplaćuju plate zaposlenicima, plaćaju poreze, investiraju i ostvaruju dobit. Da bismo u cjelosti sagledali utjecaj, ukupna vrijednost potrošnje Coca-Colinih proizvoda služi kao polazište u takozvanoj matrici društvenog računovodstva, koja predstavlja sve uzajamne veze sektora u lokalnoj privredi (za detalje pogledajte opis modela B u nastavku).

Na taj način se može pratiti ukupni ekonomski utjecaj koji se odnosi na prisustvo Coca-Colinog sistema, a koji se može podijeliti na nekoliko utjecaja:

- **Direktni utjecaj** (nulti nivo): utjecaj direktno povezan s rashodima Coca-Colinog sistema. To uključuje plate, poreze i dobit koja ostaje u lokalnoj privredi, kao i direktno zapošljavanje u sistemu;
- **Indirektni utjecaj** (prvi nivo) – direktni dobavljači i trgovinski sektor: utjecaji koji se javljaju duž lanca vrijednosti – od snabdijevanja do distribucije (npr. radna mjesta i prihod koji stvaraju dobavljači i trgovci u maloprodaji);
- **Indirektni utjecaj** (drugi nivo) – dobavljači dobavljača: utjecaji koji se javljaju kada dobavljači i trgovci u maloprodaji unutar primarnog lanca vrijednosti Coca-Cole nabavljaju robu i usluge od dobavljača izvan primarnog lanca vrijednosti Coca-Colinih proizvoda (npr. zapošljavanje i prihod koji stvaraju dobavljači dobavljača);
- **Izazvani utjecaj** (treći nivo) – lična potrošnja zaposlenika: efekti koji nastaju na osnovu lične potrošnje zaposlenika Coca-Cole, njenih trgovinskih partnera i direktnih i indirektnih dobavljača čija radna mjesta Coca-Cola direktno ili indirektno podržava.

Slika 19: Direktni utjecaj Coca-Cole je samo vrh ledenog brijega

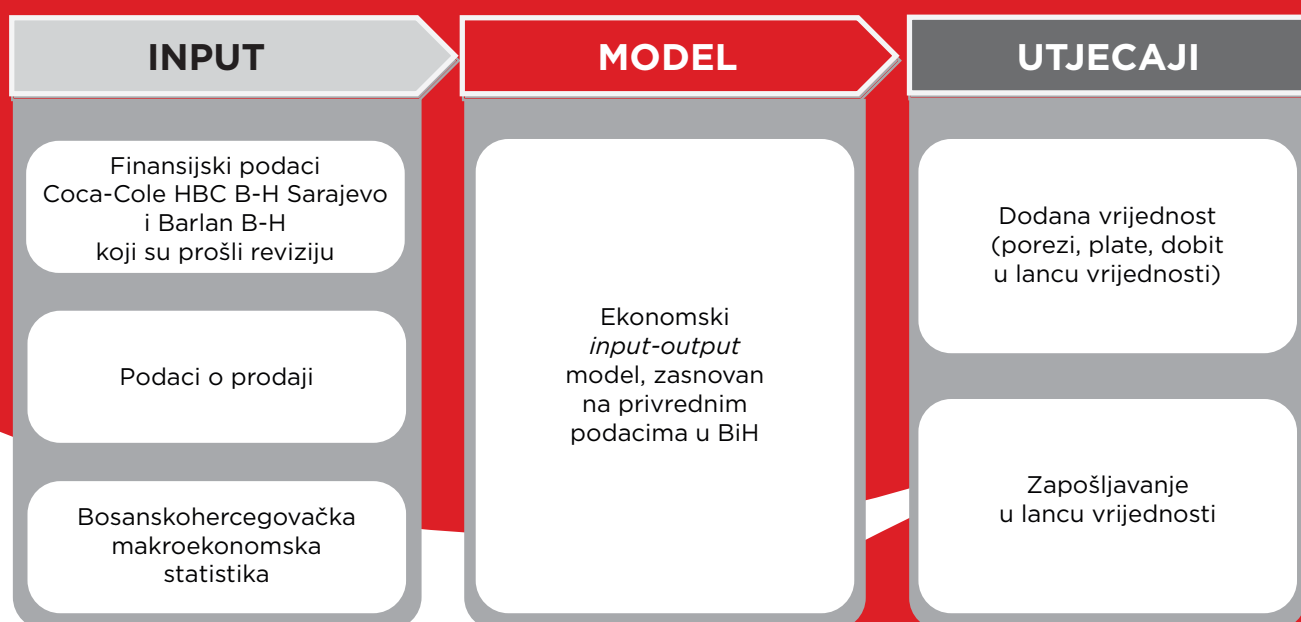
B. Opis modela

Pristup izradi modela

Model razvijen za ovu studiju kombinuje finansijske podatke Coca-Cole s takozvanom matricom društvenog računovodstva (Social Accounting Matrix - SAM) lokalne privrede i raspodjelu radne snage po sektorima. Matricom društvenog računovodstva opisuje međusobnu povezanost različitih industrijskih sektora u okviru privrede, prikazujući kako izlazni proizvod jednog industrijskog sektora postaje ulazni proizvod, tj. sirovina drugog. Tako jedan sektor postaje zavisian o drugom, bilo kao korisnik outputa (gotovog proizvoda) ili kao dobavljač inputa (sirovine).

GTAP,⁴² ključni globalni izvor nacionalnih input-output tabela, koji obuhvata najveći broj zemalja, nema matricu društvenog računovodstva za Bosnu i Hercegovinu. Međutim, može se koristiti tabela 'ostatak Evrope', koja se zasniva na statistici BiH i nekoliko manjih evropskih zemalja. Koristeći RAS metodu u kombinaciji sa privrednim podacima za 2013. Agencije za statistiku BiH, prilagodili smo ovu tabelu kako bi bolje odražavala bosanskohercegovačku privredu.⁴³

Slika 20 pokazuje na koji način se koriste izvori informacija kako bi se dobila dva glavna rezultata modela.

Slika 20: Pregled pristupa odabiru modela

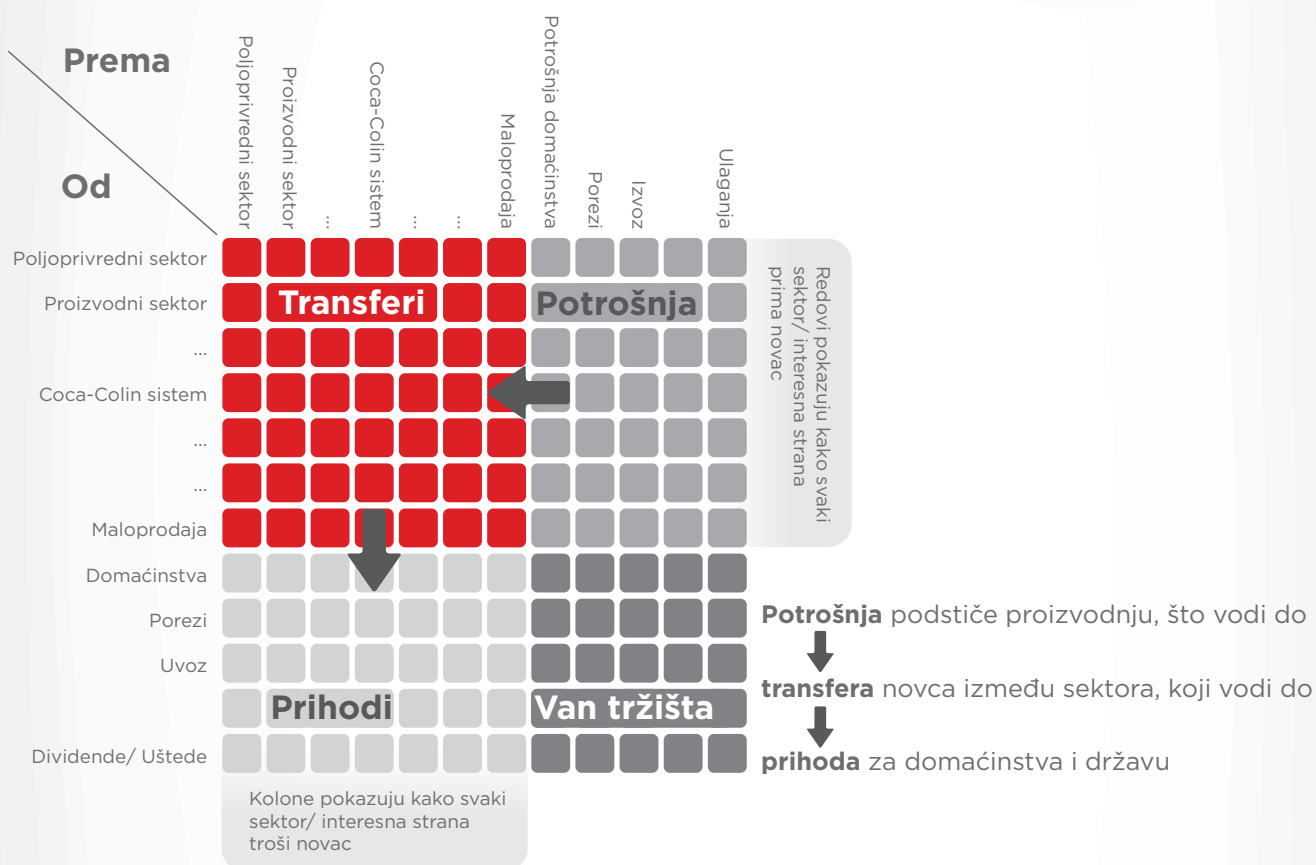
42 GTAP (Global Trade Analysis Project) - Projekt globalne trgovinske analize

43 A Comparison of RAS and Entropy Methods in Updating IO Tables, Amer Ahmed et al, 2007.

Matrica društvenog računovodstva

Ključni element ovog modela je matrica društvenog računovodstva. Matrica opisuje finansijske tokove koji se odnose na ekonomske transakcije u lokalnoj privredi. Radi se o statističkom i statičkom⁴⁴ prikazu ekonomske i socijalne strukture lokalne privrede. Kao što je prikazano na slici 21, broj kolona i redova je jednak, jer su svi sektori ili ekonomski akteri (sektori industrija, domaćinstva, vlasti i strani sektor) istovremeno i kupci i prodavci. Kolone predstavljaju kupce (rashode), a redovi predstavljaju prodavce (prilive).

Od četiri kvadranta matrice za analizu su relevantna tri. Krajnja potrošnja podstiče proizvodnju koja dovodi do finansijskih transfera među različitim sektorima, kojim se stvaraju prihodi za domaćinstva, vlasti (poreze) i dobit (dividende i uštede). Matrice društvenog računovodstva su dostupne u bazi podataka GTAP.⁴⁵

Slika 21: Matrica društvenog računovodstva

Kao što pokazuje slika 21, Coca-Cola je uključena kao sektor za sebe dodavanjem reda i kolone u matricu društvenog računovodstva. Ta kolona predstavlja Coca-Colin izvještaj o preraspodjeli gotovinskog toka. Red je u potpunosti prazan, osim dijela koji se odnosi na ukupnu potrošnju bezalkoholnih pića, a koja se odnosi na domaću punionicu Coca-Cole i (manje) prihode koji dolaze od izvoza. U tom smislu je potrošnja bezalkoholnih pića predstavljena kao egzogena varijabla. Posljednji korak u sastavljanju matrice društvenog računovodstva podrazumijeva normalizaciju, kako bi zbir u svim kolonama iznosio jedan. Na taj način se konačna potrošnja Coca-Cole može novčano pratiti u cjelokupnoj privredi.

44 Matrice društvenog računovodstva (SAM) su validne za specifičnu godinu. Privrede se mijenjaju te ih je neophodno periodično ažurirati.

45 GTAP (Global Trade Analysis Project) - Projekt globalne trgovinske analize (<http://www.gtap.agecon.purdue.edu>).

Pretpostavke

Glavna pretpostavka u gore opisanom modelu je da input-output analiza implicitno pretpostavlja da se povećanje potražnje može zadovoljiti povećanjem proizvodnje po stalnim cijenama u svim sektorima privrede na koje se to odnosi. Međutim, u stvarnosti postoje sektori koji neće "osjetiti" efekte povećane potražnje za bezalkoholnim pićima i stoga neće doći do povećanja proizvodnje. Također, mogu postojati i sektori koji nisu u stanju povećati proizvodnju po stalnim cijenama zbog manjka, naprimjer, radne snage, sirovina i proizvodnih kapaciteta. Zbog nedavne ekonomske krize čini se da ne postoje ograničenja kapaciteta.

Projekcije zapošljavanja

Agencija za statistiku BiH redovno objavljuje detaljne informacije o stanju tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Za potrebe ove studije koristili smo Anketu o radnoj snazi iz 2014. godine, koja zaposlenost mjeri u 'zaposlenim osobama', koje podrazumijevaju sve zaposlene osobe, samozaposlene osobe i neplaćene pomažuće članove u porodici. Ove informacije, kada se koriste zajedno sa podacima o rezultatima (outputima) po sektorima, omogućavaju dobijanje statističkih podataka o intenzitetu zapošljavanja (tj. broju radnih mjesta po cijeni outputa) Coca-Colinog sistema. Kod veće raščlanjenosti moguće je dati procjene o zapošljavanju koje Coca-Colin sistem podržava na nivou sektora, a koje ukazuju na sektore koji najviše „zavise“ od proizvodnje i prodaje Coca-Colinih proizvoda.

DODATAK III: PREGLED SEKTORA

Pregled obuhvata listu podsektora svakog od navedenih sektora u ovom izvještaju

Poljoprivreda

riža
pšenica
žitarice
povrće, voće, orašasti plodovi
uljarice
šećerna trska, šećerna repa
biljna vlakna
usjevi
goveda, ovce i koze,
konji
proizvodi životinjskog porijekla
sirovo mlijeko
vuna i svila
šumarstvo
ribarstvo

Proizvodnja (proizvodnja/ rudarstvo/ komunalije/ građevinarstvo)

ugalj
nafta
plin
minerali
proizvodi od govedeg mesa
proizvodi od mesa
biljna ulja i masti
mliječni proizvodi
prerađena riža
šećer
prehrambeni proizvodi
pića i duhanski proizvodi
tekstil
odjeća
proizvodi od kože
proizvodi od drveta
proizvodi od papira, izdavaštvo
naftni i ugljeni proizvodi
hemijski, gumeni i plastični proizvodi
mineralni proizvodi
neobojeni metali
metali
proizvodi od metala
motorna vozila i dijelovi
transportna oprema
elektronska oprema
mašine i oprema
fabrički proizvodi
električna energija
proizvodnja i distribucija plina
voda
građevinarstvo

Maloprodaja

sav promet u maloprodaji
popravak motornih vozila
i robe za ličnu upotrebu i domaćinstva
maloprodaja motornih goriva

Veleprodaja

trgovina na veliko i komisijska trgovina

Ugostiteljstvo

hoteli i restorani

Transport (transport/ komunikacije)

transport
vodeni transport
zračni transport
komunikacija

Usluge (finansijske/ javne/ socijalne usluge)

osiguranje
poslovne usluge
javna uprava, odbrana, obrazovanje, zdravstvo
stanovanje
rekreacijske i druge usluge

U 2014.
Coca-Cola
JE ULOŽILA
28
MILIONA KM
U NABAVKU
DOMAĆE ROBE I USLUGA

The infographic features a red background with a white outline of Bosnia and Herzegovina. The text is centered over the map, with the number '28' being the largest element. The Coca-Cola logo is positioned at the top left of the map area.

DODATAK IV: Reference

Balkaninsight, 2014.

www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-sums-up-flood-ease-needs-before-donors-conference

Agencija za statistiku BiH, 2013-2014.

BDP, radna snaga i drugi ekonomski indikatori, www.bhas.ba

Centralna banka Bosne i Hercegovine, 2013-2014.

www.cbbh.ba

Javno dostupne statistike,

Coca-Cola HBC B-H Sarajevo, 2010-2014.

Račun dobiti i gubitka, tržišne procjene, investicije u zajednicu i web stranica:
www.coca-colahellenic.ba

Doing Business, 2015.

www.doingbusiness.org/rankings

Evropska fondacija za obuku, 2014.

www.etf.europa.eu

Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija, 2009.

Food and Agriculture Organisation of the United Nations (FAO) (2009)
Industrija hrane i pića u Bosni i Hercegovini, www.fao.org/.../fao_bosnia_and_herzegovina.pdf

Indeks globalne konkurentnosti, 2014-2015.

www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_CountryHighlights_2013-2014.pdf

Reliefweb, 2014.

www.reliefweb.int/disaster/ff-2014-000059-srb

Barlan B-H, 2010-2014.

Račun dobiti i gubitka, tržišne procjene i investicije u zajednicu

Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u Bosni i Hercegovini, 2015.

Izvještaj o programu "Čist Vrbas" (2012-2014)

Svjetska banka, 2014.

Baza podataka, Indikatori globalnog razvoja

Federalni zavod za mirovinsko/ penzijsko i invalidsko osiguranje, 2014.

www.fzmiopio.ba

Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, 2014.

www.fondpiors.org

Studija o socio-ekonomskom utjecaju Coca-Colinog sistema u Bosni i Hercegovini u 2014. godini

septembar 2015. godne

Izdavači

Barlan B-H d.o.o.
Coca-Cola HBC B-H d.o.o. Sarajevo

Autori

prof. dr. sc. Ethan Kapstein
Hedda Eggeling, mag.
Sabine Dankbaar, mag.

Voditeljica projekta i urednica

Alma Šahbaz

Prevod

Context - prevodilačka agencija

Lektura i korektura

Kongresni servisni centar

Grafičko oblikovanje

Branko Vekić

Štampa

Oursolution d.o.o.

www.coca-colahellenic.ba

The image features the iconic Coca-Cola logo in its signature white script font, centered within a large red circle. A white ribbon-like shape curves around the circle, passing behind it from the left and right sides. The entire composition is set against a solid red background.

Coca-Cola®

